

СЛОВО

Српски културно информативни центар Спона у Републици Северној Македонији

СПОНА
и у Куманову
По делима
нашим
познајете
нас

Свим Србима овог света

Разгледница из Куманова

После 18 година постојања канцеларије у Скопљу, СПОНА се одважила и 7. марта отворила своју канцеларију у Куманову. Овај догађај својим присуством увеличала је Биља Крстић, водеће име етно-музичке сцене у региону.

Занатски дом у Куманову био је 7. марта претесан да прими све који су желели да уживо чују Вокалну радионицу Бистрик маестралне Биље Крстић. Концерт је одржан у част отварања канцеларије СПОНЕ у том граду.

Биљу и девет изузетних девојака, али и фантастичну корепетиторку Наташу Михаљинац, које нас својим гласовима враћају изворишту и традицији, из првог реда је гледала и слушала Њена екселенција Невена Јовановић, Амбасадорка Републике Србије у Републици Северној Македонији.

Цео тај дан, са ове дистанце, био је нестваран и чаробан. Фотографије сведоче, као најлепша разгледница из Куманова.

Уз пригодне речи програмског руководиоца СПОНЕ, Милутина Станчића, водитељка програма Горана Јовановски Јурукоски је прочитала имена активиста СПОНЕ из Куманова који су годинама у овом граду помагали хуману мисију Српског културно информативног центра, а то су: Емил Ташевски, Драган Крстић, Драган Трајковић, Далибор Серафимовић, Радован Милковски и Стефан Павац. Они су, у знак захвалности, добили плакете и пригодне поклоне.

Ми смо утемељени потврђеним успешним деловањем. Наш је културни идентитет потпуно чист, јасан и није окрњен ни идеологијом, ни политиком, ни било чим. Од данас имате нови кутак, културни простор у вашем граду, бесплатне књиге, библиотеку, часописе, брошуре, карте... у новом простору центра Спона, у улици Светога Ђирила и Методија број 7. Који смо данас с радошћу отворили.

На услузи смо вам, у новом, садржајнијем и свеобухватнијем зближавању и прожимању.

Ево шта је Станчић поручио из Куманова.

„Уважени скупце,

Ваша екселенција, представници града Куманова, директори школа, привредници, часно свештенство, драги Кумановци...

У саборовању снажимо једни друге. Културолошки смо присутни овде у разним приликама, концертима, књижевним сусретима, позоришним представама, песничким рециталима, трибинама. Но, и хуманитарним радом подржавамо наш народ, показујемо и помажемо, да смо покољење које ће, надахњујући се оданошћу и јунашвом предака, оставити светао образ потомцима.

По делима нашим познаћете нас.

Зато је важно и добро што смо препознати и што имамо присталице, сараднике, људе добре воље, познајнике, пријатеље који су слободном вољом и љубављу приступили Спони, осећају је као део породице и зато су наши резултати видљиви, упутни и успешни.

Ми се инспиришемо потребама народа у ово време и у духу имена.

Веома је непријатно да се о себи говори, али слободно могу рећи да ми јасним и видљивим примерима дајемо друго лице овом простору, овој земљи, па ево и овом граду.

Ми смо утемељени потврђеним успешним деловањем. Наш је културни идентитет потпуно чист, јасан и није окрњен ни идеологијом, ни политиком, ни било чим. Од данас имате нови кутак, културни простор у вашем граду, бесплатне књиге, библиотеку, часописе, брошуре, карте... у новом простору центра Спона, у улици Светога Ђирила и Методија број 7. Који смо данас с радошћу отворили.

На услузи смо вам, у новом, садржајнијем и свеобухватнијем зближавању и прожимању.“

ИМПРЕСУМ:

СЛОВО издаје: Српски културно информативни центар СПОНА | Адреса: Кирила и Методија бр.30, 1000 Скопље.
Жиро рачуни: 200003362578033 Стопанска банка АД Скопје | Донаторски: 200003382648497 Стопанска банка АД Скопје
www.srbi.org.mk spona.srbi@gmail.com

Одговорни уредник: Милутин Станчић | Заменик одговорног уредника: Иван Бећковић
Графички уредник и дизајн: Мишко Петковски | Лектура: Александра Младеновић
Редакција: Милош Стојковић, Теодора Цветковић, Драган Крстић

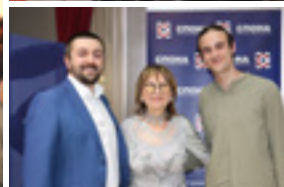
Штампа: ПОЛИЕСТЕРДЕЈ ДООЕЛ, Визбегово, ул. 1552 бр. 10, 1000 Скопје | Тираж: 1000 | Датум штампања: 12.04.2024
Фотографије са насловне стране: Марко Шипка

Пројекат потпомогнут суфинансирањем Министарства спољних послова Србије - Управа за сарадњу с дијаспором и Србима у региону

Концерт Вокалне радионице Бистрик је започео изузетном „Седам сати“ (Улазак Карађорђа у Београд), да би се ређали истински традиционални бисери најлепше српске народне песме - „Што ми је мерак...“, „Чула јесам да се драги жени“, „Три девојке збор збориле“, „Ајде Като, ајде злато“... Свакако, највећу еуфорију је изазвало извођење кумановског традиционала „Прошета се Јовка Кумановка“ коју је публика певала са Биљом и девојкама од прве до последње речи.

Свакако, и „Јовано, Јованке“ на самом крају концерта, коју су сви у публици отпевали хорски.

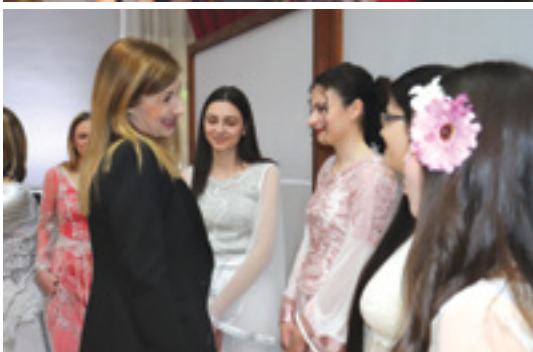
И дуго после концерта Биља је имала времена и љубави да буде са свима који су дошли да је поздраве, загрле, да се фотографишу, или добију потпис на компакт-диску.

Претходно, током дана, Биља Крстић и девојке из Вокалне радионице Бистрик су присуствовале отварању СПОНИНЕ канцеларије у улици Св. Ђирила и Методија број 7 у Куманову.

Отворена канцеларија, за све Србе овог света.

СПОНА је у знак захвалности, поклонила Биљи предиван букет цвећа као и урамљену фотографију српског манастира Пресвете Богородице у Матејче, који датира из 11. века.

Иван Бећковић
фото: Марко Шипка

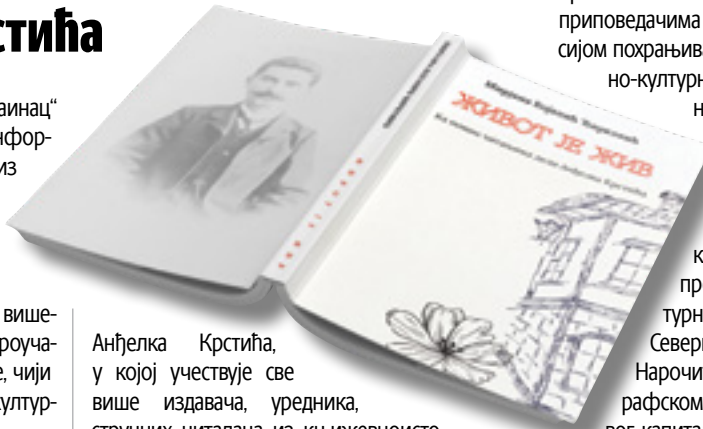

„Живот је жив“ - ка новим читањима дела Анђелка Крстића

У издању Народне библиотеке „Раде Драинац“ из Прокупља и Српског културно информативног центра СПОНА, ускоро излази из штампе фантастично издање „Живот је жив“, које преставаља рефлексiju Мирјане Бојанић Ћирковић на дела Анђелка Крстића.

Монографија „Живот је жив“ резултат је вишегодишњег ауторкиног интересовања за проучавање књижевности Старе и Јужне Србије, чији је један од најзначајнијих представника културни посленик Анђелко Крстић.

Интересовање за стваралаштво овог писца интензивирало се позивом проф. др Горана Максимовића, једног од уредника Антологијске едиције Десет векова српске књижевности. Наведени позив био је и прави изазов јер је реч о изузетно значајном, свестраном, а савременој читалачкој публици недовољно познатом писцу. Стога ова монографија наставља „мисију“ (ре)афирмисања дела и делатности

Анђелка Крстића, у којој учествује све више издавача, уредника, стручних читалаца из књижевноисторијских и историографских кругова, али и обичних читалаца, посвећеника лепој, вредној и документарној књижевности.

Једно од обележја књижевноисторијских истраживања српске књижевности последње две деценије јесте ревалоризација дела скрајнутих или заборављених регионалних писаца (Максимовић, 2013). Таква истраживања не треба да се мимоиђу с делом Анђелка Крстића, писца

Старе Србије, значајног у домену друштвеног, просветног и књижевног ангажмана. Међу приповедачима Старе Србије, уједињеним мисијом похрањивања сећања на укупан друштвено-културни, политички и духовни живот наведеног географског простора, нарочито се издваја Анђелко Крстић – стваралац који је свој укупан рад (сакупљачки, приповедачки, књижевно-научни, те јавни, просветни) посветио важној културној мисији у области данашње Северне Македоније.

Нарочита пажња је посвећена етнографском слоју романа Трајан, Крстићевог капиталног дела, репрезентативног и у погледу начина трансмисије фолклорне грађе и у погледу њене квантитативне заступљености.

Полазећи од књижевноисторијских поставки овог књижевног опсега, дело Анђелка Крстића разматра се из угла документарности, регионалности и аутентичности као важних аспеката рецепције књижевног стваралаштва писца Старе и Јужне Србије.

У пријатној атмосфери Српског културно информативног центра СПОНА, пред домаћом публиком је представљена прва песничка збирка Милутина Станчића – „Септембарске зоре“, објављена недавно под окриљем издавачке куће Scero Print из Ниша.

Уз прозни траг „Записи из Македоније“ у издању „Службеног гласника“, Милутин Станчић овим рукописом улази и у свет лирике.

- Књига нас је повезала да се нађемо у вашој кући, рекла је на почетку свог излагања Мирјана Бојанић Ћирковић и додала:

- Читаоца ових редова испрва може збунити неочекивано везивање одреднице лирског за просторе, место стихова. Међутим, реч је о увезивању емоција, мелодија и изломљених реченица, подстакнутих кореном који сеже управо до времена када су, лирски, сви елементи који човека таквим чине, били уједињено - оваплоћени оком, у стиху. Јер, о чему год да Милутин Станчић пише, он то доживљава лирски,

„Септембарске зоре“ у СПОНИ Стиховано ходочашће лирским просторима

емотивно, као ходочасник, брижно и пажљиво истражујући просторе... – рекла је између осталог Мирјана Бојанић Ћирковић, уредница издања.

Професор Горан Максимовић напоменуо је да је књига Милутина Станчића веома брзо припремљена и штампана. За професора Максимовића она обухвата и прати делатност српске културе у Македонији кроз мисију Споне.

Издавачка кућа Scero Print је у оквиру едиције „Вардарски цветови“, осим Станчићеве песничке збирке објавила и књигу песама Теодоре Цветковић „(О)сећања“.

Ова промоција била је прилика да издавачка кућа Scero Print из Ниша која постоји 22 године и њен први човек Ненад Серафимовић, потпишу са СПОНОМ меморандум о сарадњи. Њихова жеља је да помогну младим и талентованим писцима и песницима да уђу у свет књижевности.

Серафимовићи су стара српска породица пореклом из Скопља, која је почетком Другог светског рата морала да напусти Македонију.

Љубав Ненада Серафимовића према овом простору никада није избледела.

Др Јасмина С. Ћирић у Куманову и Скопљу

тему: Старо Нагоричино и Матеич: Архитектонски програм, уметност, духовност. Већ сутрадан, у суботу 27. априла, у Скопљу (СПОНА, Ћирила и Методија бр. 30), проф. Ћирић ће имати занимљив разговор на тему: Сећања конзерватора: Успомене и искуства Андреја Јовановског. Овај разговор је у оквиру трибине „Разговори у Спони“.

Улаз је бесплатан, сви су добродошли. ●

Два изузетна догађаја у СПОНИ спремају се за крај априла у Куманову и Скопљу. Наиме, др Јасмина С. Ћирић, доцент на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу ће у петак, 26. априла, у просторијама Споне (ул. Ћирила и Методија бр. 7), од 19 часова одржати предавање на

Поглед у будућност – Анђелко Крстић

Под насловом „Живот је жив“, а у организацији СПОНЕ, у Универзитетској библиотеци „Свети Климент Охридски“ у Битољу, уприличено је предавање на тему – Нова читања дела Анђелка Крстића. Реч је о четири књиге – „Приповетке“ у два тома, „Вечито дужни“ и „Трајан“. О делима Анђелка Крстића говорила је доц. др. Мирјана Бојанић Ћирковић са Филозофског факултета у Нишу, која је на крају подвукла да је синтагма „Живот је жив“ из романа „Трајан“, суштина Крстићеве поетике - из дубине је сагледавао живот, заглаван у будућност. „Анђелко Крстић је увек био заглаван у будућност. И када је сакупио етнографску и фолклорну грађу, када је писао песме, приповетке, драму и роман, када се борио за отварање српске школе у свом завичају, бележио своја сећања као залог, био је заглаван у далеко сежну, нашу стварност. Упознавање са делом Анђелка Крстића значи познање себе, од коре на до семена, од исходишта до времена чији смо простор – ми, носиоци и разносиоци духовног наслеђа које, ако ближе ослушнемо, живо и препознатљиво пулсира и из Крстићевог дела. Изнова читати дела Анђелка Крстића значи прелазити и превазилазити путеве једног ишчезлог простора, али живог у времену које нас обликује. Таква мисао да је „живот жив, ма ко-

лико га млео жрвањ непогоде што му га судбина стицајем или приликама наменила“, пулсира не само романом „Трајан“, Крстићевим капиталним делом, већ и из скривених рукаваца његовог приповедног света, кроз његове јунакиње и јунаке и жртве које су подносили како би „скривена клица опет поникла“. Књижевни разговор о делу Анђелка Крстића биће вођен из угла савременог читаоца, путевима Крстићевог приповедног света, уз осветљавање скривених кутова тих прича и судбина, до саме сржи његовог стваралаштва изузетне естетске вредности, коју ћемо овом приликом нарочито истаћи и потврдити.“

Уједно, „Живот је жив“ јесте наслов књиге о Анђелку Крстићу, која ће бити објављена ускоро, у издаваштву Народне библиотеке „Раде Драинац“ у Прокупљу и Српског културно-информативног центра „СПОНА“ у Скопљу. ●

Тихи одлазак Ненада Поповића

У главном граду Македоније изненада је, од последица срчаног обољења, преминуо угледан члан српске заједнице, магистар електротехничких наука Ненад Поповић.

Ненад Поповић је рођен 7. априла 1951. године у селу Дадинце крај Власотинца у Републици Србији. По дипломирању на Електротехничком факултету Универзитета Св. Кирил и Методиј у Скопљу, највећи део своје богате каријере провео је у Македонској радио телевизији (МРТВ). У пензију је отишао са места саветника техничког директора МРТВ.

Оставио је значајан професионални траг у МРТВ, између осталог и у планирању и извођењу надградње система МРТВ за повећање квалитета свеукупне електричне инсталације јавног информативног сервиса.

У периоду док је руководио одељењем за енергетику спољних преноса МРТВ замењена је целокупна инсталација за преносе у репортажним возилима као и светлосна техника. Руководио је планирањем и извођењем прикључних места на специфичним објектима у Скопљу попут здања Опере и Балета, Собрања, верских објеката, Филхармоније...

Обављао је и вештачења Мини хидроелектрана (МХЕ) у Македонији инсталисане снаге 400 KW, вештачења фотонапонске централе са 290 соларних панела инсталисане снаге 150 KW...

Био је редовни гост књижевних и осталих културних хроника Споне. Говорио је како му је Спона једино место где може пензионерске дане да обележи подсетником на дане проведене током радног века у Македонској радио телевизији.

Подржавао нас је и храбрио у мисији и културолошком ангажовању.

Иза себе је оставио ћерку Биљану и сина Предрага.

Сахрањен је на скопском гробљу Бутел. ●

Марија Костић, песникиња

Сви ми у другима, па и у уметничким делима, тражимо себе

Збирка песама „Како настаје црна“ песникиње Марије Костић, коју је са српског на македонски превела Јулијана Величковска, у издању „ПНВ Публикација“, недавно је промовисана у Скопљу, у кафе-књижари «Буква» и тај сусрет је био добра прилика за разговор за „Слово“

Марија Костић (1985, Београд) дипломирала је филозофију и магистрирала политику и менаџмент у култури и уметности. Песме су јој објављиване у књижевној периодици, а 2022. године објавила је своју прву збирку песама „Како настаје црна“ (Књижевна радионица Рашић, Београд), за коју је добила значајне књижевне критике, а номинована је од стране књижевних критичара за награду „Меша Селимовић“, коју сваке године додељује дневни лист „Вечерње новости“. Њене песме су превођене на македонски и француски језик.

„У овој збирци поезије породични односи су централни у тематском оквиру. Лирска јунакиња, истовремено дете и родитељ, враћа најразноврснија сећања на своју мајку, оца, баку, деду и сестру, откривајући питање самоостварења, али и стваралачког чина.“

Тако о овој књизи пише Катарина Пантовић...

☞ Шта је за Вас писање?

☛ Најсмисленији и најлепши начин изражавања, упознавања и разумевања себе и света, као и пут ка сусрету са другим – сусрету који нас мења и чини да се осећамо мање усамљено.

Умело је да ме заболи када неко моје најличније песме доживи другачије од оног како сам их ја писала, умела је због тога да ме мори грижа савести, али временом сам различита читања почела доживљавати као предност и вредност.

✂ **Колико и како утиче на Ваш живот боравак у Скопљу, па и на само стваралаштво?**

➤ Претходне три године живота у Скопљу мојој породици донеле су добродошлицу и прихваћеност, нове пријатеље и много лепих тренутака. Мени лично још и дистанцу од окружења које ме је изградило и обликовало, а које ми је потом пружило ослобађање, мир и сагледавање себе и (свог) живота из нове перспективе. Та дистанца ме је приближила себи и другима. Коначно, захваљујући њој, написала сам, па потом у Србији издала и своју прву збирку поезије, која је недавно преведена на македонски језик. По свему судећи, у Скопљу ћу завршити и нови рукопис.

✂ **Да ли Вас обузме понос, страх или nelaгода када јавно читате властиту поезију. Ваши стихови залазе у исконску суштину и тајну породичних односа.**

➤ Тремарош сам по природи и свако читање поезије за мене представља неку врсту nelaгоде, али како из искуства знам да ми напослетку изласци из зоне комфора доносе радост и раст, трудим се да се излажем кад год могу. Такође, када осетим да ме сагледавају страх или таштина, подсећам се на то да не

смам себе доживљавати превише озбиљно.

Моја поезија јесте доста лична, али не значи да је све фактографски тачно и да је баш свака песма моје проживљено искуство. Ипак, важно ми је да емоција у истој буде аутентична. Умело је да ме заболи када неко моје најличније песме доживи другачије од оног како сам их ја писала, умела је због тога да ме мори грижа савести, али временом сам различита читања почела доживљавати као предност и вредност. И сама као читатељка у поезији и прози не тражим биографске референце аутора, већ уметничку вредност, оно исконско, универзално. Суштински, сви ми у другима, па и у уметничким делима тражимо – себе.

✂ **Ваше родитељске, мајчинске одлике Вас краше, али провејава и она девојачка црта у изразу и поимању – да ли је мајчинство изменило Ваш израз?**

➤ Верујем да нас свака нова улога у животу мења и обогаћује. Вишедимензионална смо бића и сва лепота човека је у тој комплексности. ●

Милутин Станчић

Ни границе ни царине не могу победити
писану реч истине

„Записи из Македоније“ представљени у Грачаници и Новом Саду

Настављају се промоције збирке есеја Милутина Станчића „Записи из Македоније“, у издању београдског „Службеног гласника“. Између два Слова „Записи...“ су представљени и на Косову и Метохији, у нашој Светој Грачаници, као и у Новом Саду.

Преносимо оно што је о „Записима...“ написала Ризница на промоцији у Грачаници, као и беседу Александре Новаков из Матице Српске са представљања „Записа“ у Градској библиотеци Новог Сада.

„ЗАПИСИ ИЗ МАКЕДОНИЈЕ“ – КЊИГА НАСТАЛА У МУЦИ, С МУКОМ ЖИВИ И СВЕДОЧИ О ТРАГЕДИЈИ СРБА ИЗМЕЂУ ОБАЛА ЕГЕЈА И ВАРДАРА

Пише: **Иван Миљковић**

У Грачаници је представљена књига „Записи из Македоније“ Милутина Станчића – збирка путописа и репоратажа насталих током две деценије на простору данашње Северне Македоније. Обилазећи трагове Срба, аутор је повезивао славну прошлост која сеже до Немањића, са тужном садашњицом у којој се Срби као мањина боре да сачувају идентитет.

„Са много историјских података и са валидним увидима у комплексност актуелне ситуације аутор успева да ослика српску судбину на просторима које је историја наградила славом и херојским победама српске војске, а садашњост заборавом на прагу нестанка и асимилације...“ наведено је у рецензији издања.

С тим у вези“ историчар Александар Ђуџић је приметио:

„Читајући књигу не можемо, а да себи не поставимо питање шта данас знамо о српском културном наслеђу у Македонији, о херојским биткама српских четника који су ратујући с турским војницима и бугарским комитама бранили српски национални идентитет, о војницима који су на простору данашње Северне Македоније страдали у Првом светском рату, о знаменитим Србима који су обележили један период наше историје и дали значајне личности из области просвете, војне историје спорта и културе“, рекао је Ђуџић говорећи о књизи Милутина Станчића.

Аутор није дозволио да се приче из Старе Србије – Вардарске Македоније препусте забору, оне сведоче трагедију српског народа између обала Егеја и Вардара, рекао је политиколог Стефан Филиповић.

„Књигу смо слободно могли да назовемо и траговима Срба у Северној Македонији јер данас између Егејског мора и Вардара Срба има само у траговима и демографски и по-

„
Сведочанство које
дубоко захвата
наше постојање и
трајање у Македонији
и неумољива
фактографска
садашњост

литички и културолошки. Њихова материјална култура је под земљом, а нематеријална је покрадена и фалсификована, уз сву част и поштовање нашем народу и његовим културним и политичким првацима који у последње време покушавају да направе некакву промену, а ми се надамо да то заиста може уродити плодом“, рекао је Филиповић.

„Сведочанство које дубоко захвата наше постојање и трајање у Македонији и неумољива фактографска садашњост, важни су и дубоки нивои књиге Милутина Станчића“, оценио је књижевник и новинар Живојин Ракочевић.

„Књигу би комотно могли да назовемо Македонске тишине, јер сваки текст Милутина Станчића намеће једну врсту тишине и како је та тишина уско повезана са нашим незнањем о Македонији, незнањем о слојевима живота у њој, незнањем о присуству наше духовности и културе у Македонији. Милутин о томе у највећем броју текстова и говори у реченици: испрепадани властитим незнањем“, приметио је Ракочевић.

Више од 40 записа нашло је место у књизи којој је Станчић, како је открио, много пута мењао наслов. Вешто се, признаје, клонио дневно политичког наратива, фокусирајући се на бележења сведочења о битисању у датом простору како би избегао задирање у идентитетске разлике.

Алудирајући на чињеницу да службеници тзв. „Косовске царине“ нису дозволили аутору да унесе већи број издања које је понео на грачаничку промоцију, књижевник Живојин Ракочевић је рекао да су „Записи из Македоније“ књига која је настала у муци и која са муком живи, због чега јој се и постављају препреке на прелазу Ђенерал Јанковић.

„Тиме што је препознају на граници значи да она има своју вредност, своје време и своју будућност. Све ове границе које су нам постављене, постављене су зато да на њима стрепимо ми, обични људи, на њима стрепи и књига, само не криминалци“, закључио је Ракочевић.

Користећи се бројним историографским изворима али и етнографским и географским студијама, аутор је истовремено читаоцима открио и неке заборављене или приметне историјске чињенице.

„ЗАПИСИ ИЗ МАКЕДОНИЈЕ“ - 40 МЕДАЉОНА СПОЗНАЈЕ

Александра Новаков

Даме и господо, браћо и сестре, велико ми је задовољство што вечерас у Српској Атини могу да говорим о Старој Србији и Македонији, заправо о 40 медаљона које је саставио човек великог имена Милутин Станчић.

Шта Новосађани знају о Милутину? Једном је говорио у Матици српској где је представио рад свог својеврсног чеда, рад СПОНЕ. А шта је СПОНА, да ли то знамо, СПОНА је Културно информативни центар Срба у Македонији, а Милутин је њен идејни творац. По вокацији професор македонске и јужнословенске књижевности, по знању ерудита, путописац, песник, по опредељењу хуманитарац, по рођењу Србин, по крштењу православац. Једном речју Милутин је национални делатник који брине све српске бриге и чије га све ране боле. Попут некадашњих српских прегалаца Милојка Веселиновића и Петра Костића, близак је идејама српских конзула у Скопљу и Приштини Владимира Карића и Светислава Симића, вицеконзула Бранислава Нушића или пак Милана Ракића. На трагу је писанија Станислава Кракова, а мирише му и мастило Григорија Божовића.

Када сам, још у рукопису, пре две године прочитала ову књигу, обузела ме је страховита туга, немоћ, по хиљадити пут била сам свесна велике неправде која се у континуитету наноси српском роду. Многи су разлози за такво моје осећање, пре свега спознаја да данас Срби у средишту српске средњовековне државе односно у нововековној Старој Србији немају никаква национална права. Пре свега, ако се Српкиња у Скопљу

Када сам, још у рукопису, пре две године прочитала ову књигу, обузела ме је страховита туга, немоћ, по хиљадити пут била сам свесна велике неправде која се у континуитету наноси српском роду

Милутин нас кроз ових 40 драгуља, путописа, кратких прича, подсећа на то шта смо били, шта су нам преци у наслеђе оставили, а где смо данас

породи, дете не може да се декларише као Србин, то дете се нема где крстити, нема цркве и свештеника која би га по православним српским обредом крстила, нема школе на свом матерњем језику. Упознала сам Србе, Скопљанце, који се Србима осећају, али не смеју да се тако јавно декларишу. Њихови родитељи су морали да промене презиме а славу у тајности славе. На литургију одлазе у Велику Хочу, Ораховац, Урошевац...

Чини ми се да су Срби у Северној Македонији у најгорем положају, у окружењу. Слободнији су Срби у енклавама по Метохији, који живе у потпуном окружењу иноплеменика, који их још кроз нишан гледају. Метохијци, Срби су слободни духом, одлазе у своје цркве, певају српске песме, имају школу на свом језику, поносни су и не кривају, нити могу да сакрију да припадају српском роду.

Шта се десило са Србима у Македонији који су српску војску 1912. године дочекали као ослободиоце, а не као завојеваче, где су потомци оних Срба који су у Скопљу краља Петра Првог дочекали 1910. године, тада под Османлијама, као свог краља? Где су нестали Срби из Вардарске Македоније који су саградили модерно Скопље. Шта нам се с народом десило? Знамо да су многи страдали од руку бугарских егзархиста, пре ослобођења, за време Првог светског рата страдали су од бугарских окупатора, као и за време Другог рата, бројке су колосалне, о чему и Милутин говори у овој књизи, али ипак нису побијени и расељени сви Срби. Где су они? Одговор је врло јасан, под страшним притиском комунистичких власти они су променили идентитет и створили су нову нацију. Оно што није пошло за руком Османлијама, у много векова окупације, бугарским егзархистима и бугарима окупаторима, успело је новим властима. Међу комунистима је и те како било Срба, додуше по рођењу...

Милутин нас кроз ових 40 драгуља, путописа, кратких прича, подсећа на то шта смо били, шта су нам преци у наслеђе оставили, а где смо данас. Обилази данашњу Северну Македонију, уздуж и попреко, дивно и са много књижевног дара описује пределе, реке, планине. Топло говори о становницима, о њиховом гостопримству, сиромаштву материјалном, али богатству духа. Пише о путевима стазама и багазама, пластично нам дочарава како данас изгледа живот сељана у Поречу, Бабуни, Зрзу и другим важним историјским топонимима. О свему овоме пише, али заправо говори о великој српској несрећи, о народу који је изгубио идентитет, о гробљима и споменицима које готово нико не одржава и не брине о њима, сем појединаца, удружења и друштва, свеснијих чланова наше заједнице.

Милош Стојковић, историчар

Професор историје Милош Стојковић је, у издању СПОНЕ, недавно објавио важну студију – “Век од оснивања Филозофског факултета у Скопљу (1920–2020) – оснивање и почети – Јубилеј прве високошколске установе Јужне Србије”. Интересовање за овај рад превазилази локалне оквире, па ће ускоро професор Стојковић представити своју причу о скопском Филозофском факултету и ван граница Северне Македоније.

О Филозофском факултету у Скопљу чуло се до Кубе и Америке

Милош Стојковић рођен је 20. јануара 1988. године у Прокупљу, СФРЈ. Основну школу завршио је у Краљеву (О.Ш. „IV Краљевачки батаљон“) и Нишу (О.Ш. „Учитељ Таса“). Средње гимназијско образовање стекао је у нишкој Гимназији „9. Мај“ (2003 – 2007). Основне студије историје уписује и завршава на Департману за Историју Филозофског факултета у Нишу (2007 – 2011), са просечном оценом 9,2, одбравивши Дипломски рад на тему: „Просветно – пропагандна активност Србије у Старој Србији од 1878. до 1903. године“, под менторством проф. др Славише Недељковића.

Мастер студије историје уписује 2011. године на истом факултету на предмету „Историја Срба од 1459. до 1699. године“, под менторством проф. др Еме Миљковић које завршава 2014. године са просечном оценом 10, одбравивши мастер рад на тему: „Рад Стојана Новаковића на изворима за историју Срба под османском влашћу“.

Докторске студије Културологије уписује 2014. године на Филолошком факултету у Београду, као државни стипендиста, положивши све испите са просечном оценом 10, али које напушта 2018. године.

Од 2016. године живи и ради у Скопљу, од када је и члан Српског културно – информативног центра СПОНА, у коме се професионално афирмисао кроз рад на историјско – културолошким текстовима за портал www.srbi.org.mk, часопис на српском језику „Слово“, али и трибинама, изложбама и другим пројектним активностима које се тичу српског културног и историјског наслеђа на тлу данашње Републике Северне Македоније.

☞ **Како сте дошли на идеју да напишете студију: „Сто година Филозофског факултета у Скопљу“?**

☞ Идеја за издавање ове публикације родила се колико „случајно“, толико и планирано. Наиме, још 2019. године у Спони смо планирали да на неки начин обележимо вредан јубилеј за град Скопље, али и за нас, припаднике дела српског народа у Северној Македонији – Век од оснивања Филозофског факултета. Знајући од раније колики је допринос за српску црквену и националну историју учинио великан проф. Радослав Грујић, српски „Индијана Џонс“, а који је читавих 17 година провео у Скопљу и иза кога је остало толико научних радова, признања, али и новооснованих установа, од којих посебно треба истаћи „Скопско научно друштво“ и његов „Гласник“, „Музеј Јужне Србије“ и, наравно, први специјализовани црквени музеј у ондешњој Југославији – „Црквени Музеј са Галеријом фресака“, имали смо личну и професионалну одговорност да један такав велики и јединствени јубилеј обележимо и овековечимо. Скромно, али ипак на нивоу који заслужује једна тако значајна установа. Након добијене подршке од стране Града Скопља 2020. године на јавном конкурс за удружења грађана из области културне делатности од значаја за Град, у центру Скопља, на скверу Јадран, августа месеца одржана је трибина са изложбом и краћим предавањем о значају Филозофског факултета. Посебан акценат изложбе био је на његовом оснивању, мотивима и задацима, бројним и истакнутим великанима који су дали свој немерљив научно

– просветни допринос, као и резултатима рада у међуратном периоду.

Управо за потребе поменуте изложбе, тачније њене популаризације, дошло се на идеју да се кроз неколико текстова на порталу Споне www.srbi.org.mk, читаоцима подробије приближи тај готово потпуно заборављени сегмент утемељења и почетног, али пребогато рада скопљанског Филозофског факултета. Сећам се, било је укупно 11 таквих текстова, који су у фељтонској форми објављивани сваке недеље, а уочи самог отварања изложбе. Све би се завршило са поменутом изложбом

и тим текстовима, да се није догодило колективно затварање у доба избијања „пандемије корона вируса“. Управо су сати, ноћи и дани полицијских часова, затварања и „рада од куће“, били драгоцене и преломни догађај који ми је омогућио да поменутих 11 текстова, као својеврстан нуклеус, проширим и, уз додатни истраживачки рад, обогатим и полако обликујем у ову данашњу монографију. Свакако да је тај „корона рад“ био додатно допуњаван новим целинама и подацима и, када су се стекли финансијски услови, књига је напokon угледала светлост дана. Ускоро ће бити доступна и читаоцима у Скопљу, а надамо се и широм земље.

✂ До којих сте занимљивих чињеница дошли током истраживања материјала?

➤ Има заиста доста драгоцених података, међутим по мом мишљењу, једна личност се издваја међу многим великанима Филозофског факултета, бар по својој интригантности и занимљивости којом је одскалала од средине и неког академског „просека“. Та личност је Аница Савић – Ребац, доктор филозофије и први преводилац Његошеве „Луче микрокозме“ на један страни језик, енглески. Врло интригантна и необична личност, ћерка секретара „Матице Српске“ Милана Савића, супруга Хасана Репца, Србина из Мостара, доктора правних наука са Сорбоне, добровољца у одреду чувеног Војводе Вука у Балканским ратовима и Првом Светском рату.

Аница, која је била и једна од првих Српкиња доктора наука – из области античке филозофије, од малих је ногу фасцинирала својом интелигенцијом и талентом за класичне језике, те оставила неизбрисив траг и кроз године живота у Скопљу, али и на самом Филозофском факултету. Наиме, осим редовне кореспонденције са немачким нобеловцем Томасом Маном на немачком језику, у Скопљу је угостила и чувеног британског писца Ребеку Вест, због чега су обоје овековечени и у њеној чувеној путописној књизи „Црно јагње и сиви соко“ (1941), као једни од најпечатљивијих ликова.

Аница Савић – Ребац је и поред свих предрасуда средине и оновременог патријархалног друштва, чак и међу тако високообразованим колегама успела нешто што није нико пре ње у Скопљу, али и читавој оновременој Краљевини Југославији – постала је прва жена универзитетски професор, на кратко, али ипак довољно дуго да буде вечно уписана у златну историју Новог Сада, Скопља и скопљанског Филозофског факултета. На изузетан понос свих нас до данашњих дана.

Управо због ове чињенице, читаоци монографије биће у прилици да у посебном поглављу подробије упознају Аницу Савић – Ребац, чувену и трагичну личност и хероину која је била испред свог времена.

✂ Зашто је ова установа важна за српски народ у Северној Македонији, али и саму историју просвете, науке и културе српског народа у ширем смислу?

➤ Скопљански Филозофски факултет превазилази значај академске установе у ужем смислу, што се јасно види и у писмима Јована Цвијића, ректора Универзитета у Београду и иницијатора оснивања и тадашњег министра просвете Павла Маринковића, у којима читамо о мотивима оснивања установе која би била круна образовно – просветне мисије области која је изашла из вишевековног феудалног доба и заосталости, али која је била приште три крвава рата (1912 – 1918).

Управо та ширина и дубина задате мисије, просвећивања, развоја, уздицања и свакако учествовања у оснивању других установа највишег ранга из области народног просвећивања, здравља, музеологије, музикологије, биологије и зоологије у Скопљу и другим местима области тада називане „Јужна Србија“, представља право благо за истраживаче историје српске, југословенске, али и македонске науке и просвете и институција, које и данас постоје, а које свој настанак дугују управо Филозофском факултету и његовим великанима – професорима и студентима.

Језгро науке и просвете широког простора од Увца и Таре до Ђевђелије и Охрида био је управо Филозофски факултет. Остаје жал што се, бар колико је мени познато, нико од српских истраживача (а тиме не мислим само на оне из данашње Србије) није позабавио систематском изучавању врло вредне архивске грађе о Филозофском факултету у Скопљу и изради студиозне монографије, али и установа које су проистекле из њега. Ова монографија је један врло скроман покушај скретања пажње и „подсетника“ да је ова врло важна, богата и значајна институција постојала, радила у врло тешким условима, али ипак иза себе оставила неизбрисив и дубок траг - цивилизацијску бразду на простору који је пребогат остацима старе средњовековне српске цивилизације, у граду који је био стара престоница српских владара, краљева и царева, али који и даље са њиховим потомцима и народима са нама Србија чине разноликост културолошког мозаика нашег Скопља и наше домовине - Северне Македоније.

✂ Шта је за Вас, када говоримо о Филозофском факултету у Скопљу, посебно фасцинантно?

➤ Најфасцинантније да је уопште основан још 1920. године у граду који је тада имао једва 40.000 становника, без канализације, електрификације, водовода, који је још увек био оријентална паланка, а не регионални центар и град у модерном схватању 20. века. Можда је још фасцинантније да је наш скопљански Филозофски факултет основан читавих пет година пре факултета у Солуну, а само 8 година након укидања феудализма и шеријатског права, те након чак три рата! То је

изванредан успех и напредак, изнедрити један такав, данас би рекли „пројекат и инвестицију“ за будућност, својеврстан расадник знања и науке у средини која је била изразито цивилизацијски уназађена и са око 80-90 % неписменог становништва – равно је чуду и за рубрику „веровали или не“.

Да је Филозофски факултет био надалеко признат у то међуратно доба, најбоље говори и податак да је Универзитет у Хавани, у карипској држави Куби, преко тадашњег Министарства просвете, августа 1927. године упутио званични позив декану факултета у Скопљу да присуствује свечаној прослави двестоте годишњице од оснивања поменутог Универзитета!

Част и привилегија коју ни данас и много веће академске установе нису доживеле. О нашем факултету се тада прочуло и до Америке! Исте године најстарија просветна установа у Срба, „Матица Српска“ из Новог Сада, упутила је свечани позив декану и управи факултета да учествују на прослави 100. годишњице од оснивања. Ако знамо да је за првог декана 1920. године био именован Тихомир Остојић, дотадашњи секретар Матице, судбинска веза „Матице Српске“ и „Матице са Југа“ тада су биле врло јаке и нераскидиве.

✂ Какви су даљи планови? Планирају ли се неке друге промотивне активности овог занимљивог дела ван Скопља, Северне Македоније...?

➤ Планови су свакако као и приликом замишљени обележавања јубилеја факултета – скромни, али ипак и амбициозни. Спона, али и ја као њен мали део, свакодневно планирамо нове активности и рекапитулирамо већ урађено, како можемо побољшати културну и информативну понуду и подићи је на још виши и озбиљнији ниво, по чему смо свакако постали препознатљиви у Скопљу, али и шире. Тако је и у вези са монографијом, у плану је издање другог допуњеног издања већ ове године, због чега бих изразио велику благодарност Министарству културе Србије, које је препознало и финансијски помогло и излазак првог издања. Промоција у Спони се десила прошлог лета, па је сада ред да посетимо и друге градове у Северној Македонији, али и Србији, Републици Српској...

Иван Бећковић

105. рођендан
ФК „ЉУБОТЕН“ из Тетова

„Стара дама“ македонског фудбала између политике и спорта

Првобитни грб С. К.
„Љуботен“ из Тетова и
јубиларни грб поводом
стогодишњице

Фудбалски клуб Љуботен из Тетова крајем марта је обележио изузетан јубилеј - 105 година од оснивања у тадашњој Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. „Плави“ из Тетова су најстарији активни фудбалски клуб у Северној Македонији и због тога заслужују посебну бригу свих заљубљеника у „најважнију споредну ствар на свету“.

Тетовска „стара дама“ македонског и некада југословенског фудбала! Поводом рођендана, управа клуба је објавила и званичну честитку, коју преносимо интегрално:

**„ЗА ФК ЉУБОТЕН НЕ СЕ НАВИВА –
ФК ЉУБОТЕН СЕ САКА!“**

ФК ЉУБОТЕН 1919 Тетово е дел историјата на моето, на твоето и на сите тетовски и македонски семејства. ФК ЉУБОТЕН е неизбришлив дел и жив сведок на македонската историја. ФК ЉУБОТЕН е симбол на градењето на спортскиот дух на младите генерации тетовчани и Македонци. И не само на Македонците, ФК ЉУБОТЕН е симбол на заедништвото кое преку спортот се градеше во Тетово и Македонија. Многу македонски, турски, албански, српски, ромски, бошњачки и влашки срца чукаа и се уште чукаат за ФК ЉУБОТЕН Тетово. Во ФК ЉУБОТЕН никогаш не се делеле луѓето по верска и национална основа. Сите Љуботенци имаат само една вера: ФК ЉУБОТЕН и една нација: СИНАТА БОЈА. Сината боја како симбол на синото небо над врвот Љуботен. Сината боја како симбол на ИСТОТО НЕБО ПОД КОЕ ЖИВЕЕМЕ ЗАЕДНО. Сината боја како симбол на младоста, на непокорот и на спортскиот дух.

Пролетта 1919 година првата повоена (од Првата Светска војна) генерација на тетовските гимназијалци Јован Марковски (прв претседател на клубот), Стевица Бошњаковски, Никола Павловски-Бутика, Симо Момировски, Заре Заковски, Момчило Кириќ, Саша Поповски, Миле Захариевски, Стеван Јовановски, Александар-Цане Поповски и Крсто Димитриевиќ го формираа ФК ЉУБОТЕН. И оттогаш клубот непрекинато опстојува до денешен ден, полни 105 години ..

ФК ЉУБОТЕН Тетово за овие 105 години воспита многу генерации спортисти. Многумина од нив ја пронесоа славата на ФК ЉУБОТЕН, Тетово и Македонија играјќи за фудбалската репрезентација на Македонија, за најдобрите македонски и за бројни странски екипи.

Присеќајуќи се историјата Љуботена, задивљује ентузијазам младих Тетоваца да одмах по завршетку шестогодишњег рата и великих патњи, готово одмах заиграју фудбал, како се тоа говорело, по тесним тетовским улицама и отворе страницу – која се изнова пише веќе 105 година!

Клуб пионира - сертификат којим се ФК Љуботен Тетово признаје за најстарији фудбалски клуб у земљи

Љуботен - Вардар

Након завршетка Првог светског рата и смиривања ситуације, млади Тетовци су почели да се интересују за друге ствари, посебно за спорт. То је допринело формирању клуба у коме ће се млади бавити фудбалом, спортом који све више осваја свет.

„ФК Љуботен основала је 28. марта 1919. група тетовских гимназијалаца. Тада је постојало соколско друштво или удружење са фолклорном и драмском секцијом. На страни документа, на његовој маргини, оловком је писало да се формира фудбалски клуб, односно фудбалска секција. У почетку клуб није имао име, већ се звао само „Тетовско омладинско друштво“. Тада су се чланови секције окупили и договорили да се клуб зове „Љуботен“. Мислили су да је то највиши врх Шар планине, која је била симбол Тетова, али и читавог Полога, Метохије. За првог председника клуба изабран је Јован Марковски, познат и као Доктор, јер је студирао медицину, али је није завршио. Умро је у дубокој старости, у 95. години. У јулу 1922. године одржана је прва седница клуба, а у први управни одбор ушли су Симо Момировски, Никола Павловски - Бутика, Стеван Јовановски, Момчило Ћириќ, Александар - Цане Поповски и Крсто Димитриевиќ. Један од председника клуба Нико Гогов је 1936. године купио земљиште од Исламске верске заједнице у Тетову и поклонико га клубу, а 1938. године изградио је стадион СК „Љуботен“. Клуб је био расадник талената, али и младих револуционара, који ће активно учествовати у борби за ослобођење Југославије у Другом светском рату. Народни хероји Тодор Циповски - Мерјан и Гоце Стојчевски - Амбарце,

**ЦЕЛО ТЕТОВО Е ЉУБОТЕН!
ТЕТОВО ОД СРЦЕ ЗА ЉУБОТЕН!
105 ГОДИНИ ФК ЉУБОТЕН
НАПРЕД СИНИ!**

СК Љуботен Тетово - 1930. г.

СК Љуботен Тетово - 1931. г.

СК Љуботен Тетово - 1936. г.

првоборци Иљо Антески - Смок, Радован Цонић, Мурат Бафтиари и други који су дали своје младе животе за слободу Југославије и Македоније су из редова СК „Љуботен“ отишли директно у партизане.

Како је Тетово етнички и верски шаренолико, тако и у ФК „Љуботен“ никада нису били подељени по верској и националној основи, што се увек са поносом истиче. Сви навијачи „Љуботена“ имају само једну веру, ФК Љуботен и једну нацију, плаву боју, као симбол плавог неба изнад врха Љуботен, исто небо под којим заједно живимо, симбол младости, пркоса и спортског духа“, каже Мирко Видоевски, секретар клуба и његов хроничар.

Као мали подсетник, али и наш мали додаток обележавању 105. рођендана ФК Љуботен, наводимо и шта је својевремено писала штампа о обележавању 20. годишњице фудбала у Тетову, а тиме и постојања тада Спорт клуба (СК) Љуботен, утемељивачу фудбалске игре са јужне стране Шаре и једном од најпознатијих клубова у међуратном периоду:

Спортска историја ФК Љуботен није била нимало лака. Клуб

СК Љуботен Тетово - ССК Скопље, одиграна 1922. г.

„20 ГОДИНА ФУДБАЛА У ТЕТОВУ“

Тетово, 11. јула (1939) — У јесен ове године навршава се 20 година од како је у Тетову уведен фудбалски спорт. У исто време навршава се 20-годишњица живота и рада тетовског првака С. к. Љуботена, једног од најстаријих клубова у Јужној Србији.

Фудбал, данас најпопуларнија врста спорта на Југу, која постоји чак и по селима, у Тетову је управо уведен још 1919 године. Започео је шутирањем мале лоптице од штофаних отпадака по улицама и раскрсницама. Као безимена деџа игра фудбал је игран по тетовским улицама целе 1919. године. Прави фудбал уведен је наредне године. Његово увођење као и оснивање првог клуба — Љуботена објављено је добошем. Исто тако дуго времена је је добошем умољавано и позивано грађанство Тетова да се упише у овај клуб. Овај начин пропаганде фудбалског спорта био је врло ефектан. Многи и многи људи су мислили да је то нешто обавезно за све „поштоване грађане“ и бојећи се казне уписивали су се и дуго времена уредно плаћали члански улог помажућих чланова. Све утакмице и придобиве рекламиране су путем општинског добоша, јер тада у Тетову није било штамарија. Добошарење је било једини начин да се ово или оно стави до знања. За фудбал је то била срећа.

Фудбалски спорт у Тетову се развијао снажним замахом. До увођења таксе на спортске придобиве у Тетову је постојало неколико организованих — савезних клубова (регистраваних од 1920. у Београдском, а од 1927. г. у Скопском фудбалском подсавезу Југословенског лоптачког савеза — прим. аут) и безброј несавезних. Увођењем таксе онемогућен је живот провинцијским клубовима и фудбал је почео пропадати. Данас, после 20 година, Тетово има свега два савезна клуба: „Љуботен“ и „Бистрицу“.

Спорт клуб „Љуботен“ је један од најстаријих клубова у Јужној Србији, који постоји пуних 20 година без престанка. До данас кроз њега је прошло неколико генерација тетовске омладине. Љуботен има ограђено и најлепше игралиште на Југу. Спада у ред најбољих прворазредних клубова на територији Скопског потсавеза. Штета је само што клуб нема податак колико је свега утакмица одиграо од оснивања до данас, колико је добио, колико изгубио, као и резултате у головима: колико је дао и колико примио. Иначе је С. к. Љуботен популаран у целој Јужној Србији. Играо је са првацима готово свих градова на Југу. За 20 година „Љуботен“ је приредио неколико турнеја по Јужној Србији упознавајући своје чланове са природним лепотама нашег Југа. Последњу турнеју Љуботен је приредио на Ускрс ове године. Том приликом одиграо је три утакмице: у Битољу, Охриду и Струги. И све решио у своју корист.

Б. Ј.

Љуботен - Партизан

ФК Љуботен из Тетова
1985-86

ФК Љуботен, почетком 90-их

Екипа ФК Љуботен у Кичеву
1979. г.

је имао успона и падова. Такмичио се у Првој југословенској лиги, али је скоро потпуно пропао и затворен је због недостатка средстава. И данас је ситуација веома тешка. ФК Љуботен је пролазио кроз многе тешке периоде и уз велика одрицања и напоре играча, стручног штаба и свакако навијача успео да из њих изађе још јачи. Преживео је разне политичке и спортске ломове и „игре“, од којих посебно боли избацивање са Градског стадиона у Тетову, заједно са још једним великаном македонског и југословенског фудбала — ФК Тетекс, одлуком градских власти (коју већински чине партије албанске етничке заједнице) лета 2023. године.

Љуботен има и своју женску секцију — ЖФК „Љуботен“, који је вишеструки шампион Македоније и већ скоро деценију у самом врху женског фудбала, уз моштво међународних утакмица, чинећи и македонску „репрезентацију“ у малом, што је посебно вредно помена.

Клуб се тренутно такмичи у Трећој лиги — Запад македонског фудбала, са лепим изгледима да се врати у јединствену Другу лигу. Пожелимо Љуботену још пуно победа и да и даље буде понос свих којима су Љуботен, Шара, тетовска Бистрица (Тена) и зелени терен „више од игре“ и више од клуба!

Срећан рођендан старино!

Приредио,
Милош Стојковић, историчар

Најплеменитији подвиг године

Плакета „Вечерњих новости“
уручена и центру СПОНА

Ова плакета је друго име за српску Легију части. Сваки племенити човек спасава свет и постаје херој нашег доба. Сви народи траже ко је највећи јунак и сви су се сложили да је највећи јунак незнани јунак, онај за кога само Бог зна. И њему се јединоме увек и клањамо – истакао је на додели признања „Најплеменитији подвиг године“ академик Матија Бећковић, који је био председник жирија за доделу награда.

На свечаности у Скупштини града Београда, „Вечерње новости“, 61. пут, уручиле су златне и сребрне плакете одважним и храбрим добитницима признања у традиционалној и јединственој акцији „Најплеменитији подвиг године“.

Херојско дело **Милана Стевановића** (16) из Велике Моштанице код Београда, који је страдао 6. јуна прошле године, покушавајући да спасе најбољег друга **Стефана Чоловића** (16), који се давио на Ади Циганлији, награђено је постхумно Златном плакетом. Отац **Ненад** примио је плакету којом је награђен његов син, коју је по уручењу пољубио.

Слога ученика издвојеног одељења у **Боговаћи ОШ**

ски културно информативни центар) из Скопља, као и **Марјану Васићу** и **Владимиру Стојковићу** из Ниша. Уместо Зрењанинца **Жељка Станисављева**, плакету је примио његов брат.

– *Веома је важно што нас „Вечерње новости“ сећају на чување и неговање онога што нас краси као људе Србе. И увек красило – племенитост, солидарност, саборност, и да нисмо неке јединке већ заједница.*

Остаје се без даха и са сузом у оку, када се сатемају јунаштво и подвизи свих лауреата, свих ових људи, од најмлађег до најстаријег. И ми смо као Спона убројани, што је доказ да смо на страни добра и да нам је путања исправна.

„**Миле Дубљевић**“ у **Лајковцу**, који су за само један дан изградили дом за петоро другара **Митровића** у **Пепељевцу** и њихов подухват који су остварили са наставником **Иваном Живановићем**, награђени су Златном плакетом за најплеменитији колективни деџи подвиг.

Признање за најплеменитији колективни подвиг уручено је **ватрогасцима-спасиоцима МУП-а Србије**. Они су несегично помагали унесрећенима у разорном земљотресу који је 6. фебруара прошле године погодио исток Турске. Њих 45 и службени пас Зиги данима су, готово без одмора, учествовали у потрази за преживелима али и телима настрадалих.

Стефан (12) и **Милош (21) Стојановић** из **Готовуше** код **Штрпца** на **Ким**, добитници су Златне плакете за деџи подвиг. Док су се прошле године враћали из бадњака, на њих је пуцао **Азем Куртај**, припадник тзв. Косовске безбедносне службе и ранио их. Само зато што су Срби. Стефан и Милош су храбро поднели повреде и упркос хиџима остали на својим вековним огњиштима.

Златну плакету за појединачни подвиг примила је **Тамара Моровић (42)**, припадница елитне јединице „**Кобре**“ Војске Србије, која је донирала део јетре у жељи да спасе живот свом колеги **Душану Кусковском**, оболелом од аутоимуне болести. Ова самохрана мајка ризикувала је и свој живот и будућност, да би продужила живот некоме с ким није у сродству.

Сребрна плакета уручена је **Милутину Станчићу** (Срп-

„*Ово ће бити мотив, снага и пример за наставак пута и мисије коју Спона има*“, каже у име Споне **Милутин Станчић**.

Признање је стигло и у руке **Марка Николића** из **Врања**. **Братство манастира Осовица на Мотајци** у **РС**, такође је награђено сребрном плакетом, а награда је примио игуман манастира **Осовица**, **архимандрит Теофил Димитрић**.

И **Здравка Руџић** и **Љубинко Млађеновић** из Београда су међу награђенима сребрном плакетом. Награда је отишла и у руке оца и синова **Перице, Петра** и **Александра Батрићевић** из **Улциња**. Сребрна плакета уручена је **Драгици Гашић** из **Ђаковице**, **Мумину Јакупић** из **Параћина**, као и **Јовану Митровићу** из **Малог Орашја**.

АКАДЕМИК БЕЃКОВИЋ:
НАЈВЕЋИ ЈУНАК ЈЕ НЕЗНАНИ ЈУНАК

Академик Матија Бећковић истиче да „каква год да је протекла година била, крунише се овом чаробном свечаношћу“.

– *Ова плакета је друго име за српску Легију части. Сваки племенити човек спасава свет и постаје херој нашег доба. Не би било неправедно да ова плакета доноси неке привилегије, рецимо бесплатан градски превоз. Сви народи траже ко је њихов највећи јунак и сви су се сложили да је највећи јунак незнани јунак, онај за кога само Бог зна. И њему се јединоме увек и клањамо – каже Бећковић.*

ВУЧЕЛИЋ: НАШ ЗАДАТАК ЈЕ ДА ПОКАЖЕМО ДА ЉУДСКА ДОБРОТА НИЈЕ НЕВИДЉИВА

Милорад Вучелић, главни и одговорни уредник „Вечерњих новости“, обратио се присутнима.

– *Овде се нико не такмичи, ово је нешто сасвим друго. Само посебни имају прилику да славе племенитост, храброст и доброту. Ретка је прилика да у мору тужних вести исплисујемо странице о херојима. Данас смо центар света, моћ и надмоћ. И ове године смо бележили приче скромних и племенитих људи – истиче Вучелић.*

– *Још једном смо показали да за нас границе не постоје, где год има српског рода од Трпатава до Ђевђелије. Наш задатак је да покажемо још једном да људска доброта није невидљива – поручио је главни и одговорни уредник „Вечерњих новости“.*

СПЕЦИЈАЛНИ ЖИРИ НА ЧЕЛУ СА АКАДЕМИКОМ БЕЃКОВИЋЕМ

Специјалном жирију „Вечерњих новости“ за „Најплеменитији подвиг године“, који је одлучивао о наградама, председавао је академик Матија Бећковић, а чланови су: директор Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону **Арно Гјун**, модна креаторка **Верика Ракочевић**, начелник **ВМА** пуковник проф. др **Мирослав Вуковсављевић**, председник и власник „**Комтрејд**“ групе **Веселин Јевросимовић**, глумица **Рада Ђурићин**, кошаркаш **Дејан Томашевић**, одговорни уредник Информативног програма **ТВ Пинк Горан Гмитрић**, виолиниста **Стефан Миленковић**, управник Народног позоришта **Светислав Гонџић**, диригент **СО РТС Бојан Суђић**, главни и одговорни уредник „Вечерњих новости“ **Милорад Вучелић** и директорка Компаније „**Новости**“ **Оливера Анђелковић**.

СЛОВЦЕ

ПЕСМА БЕЗ КРАЈА

Погледај вамо, погледом попречи,
погледај како жуборе речи
теку и певају песму без краја
песму априла и песму маја!

У песми је осмех што нестварно стоји,
И питање чудно: Да л' песма постоји?

Погледај осмех априла и маја
и знаћеш да постоји песма - песма без краја!

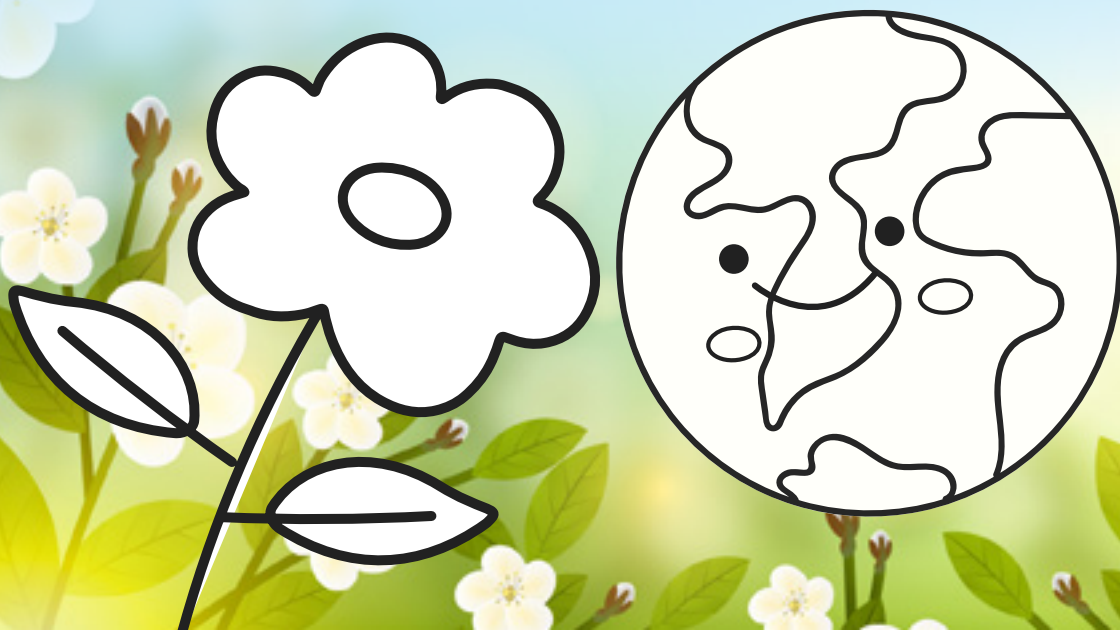
Милош Стефановић

Пролеће нам долази у марту, а одмах иза Баба Марте долази нам весели април који доноси шалу, више сунца, много цвећа, мирис расцветалог дрвећа, дечицу у парку, беле раде које нам се смеше на зеленим пољанама.

У априлу се обележава и Међународни дан планете Земље.

Овај дан се обележава са намером да се скрене пажња на значај очувања природе и на спречавање негативних последица људских активности по животну средину.

Представите цртежом како бисте ви заштитили планету Земљу и на који начин одбележавате овај дан и пошаљите на: spona.srbi@gmail.com

НАУЧИМО ГРАМАТИКУ

ГЛАГОЛСКИ ПРЕДИКАТ

1. Подвизи реч у реченици која говори о томе шта раде Јована, деца и Милан.

Јована пише писмо.

Деца трче.

Милан свира виолину.

2. Одговори на питања:

Шта ради Јована? _____

Шта раде деца? _____

Шта ради Милан? _____

3. Предикат увек казује нешто о субјекту.

Прочитај пажљиво следећи одломак из приче Душана Радовића Шта је учитељица сањала.

Једна учитељица сањала је најстрашнији сан на свету: као, прозове она Ђорђа Николића да напише нешто на табли, а то више није Ђорђе него – крокодил. Излази из треће клупе прави правцати крокодил.

Одговори на следећа питања:

Ко су ликови у овој причи? _____

Шта је учитељица радила? _____

Зашто је прозвала Ђорђа Николића? _____

Шта је радио крокодил? _____

ГЛАГОЛСКИ ПРЕДИКАТ је сваки предикат у коме се оно што се приписује субјекту изражава глаголом у **личном глаголском облику**.

СТИЖЕ ПРОЛЕТЕ, БИГЕ ГУЖВЕ!
 Греје, греје, сунце нам се смеје!
 Смиже, смиже, све брже и ближе!
 Креће, креће, проледало цвеће!
 Ту је, шу је, кошнице већ зује!
 Језди, језди, у шуме се везди!
 Мрда, мрда, мешкоље се брда!
 Хоће, хоће, напуњено воће!
 Сеје, сеје, кроз њиве и леје!
 Кљуца, кљуца, бело јаје жуца!
 Плетше, плетше, за вешце крешће!
 Распе, распе, црпају га ласце!
 Скаче, скаче, мемрно к'о маче!
 Сиша, сиша, пресвукла се лиша!
 Нуди, нуди, врејунило груди!

Душан Радовић

Вежба:

Издвој глаголе из песмице и разврстај их:

А) Према виду (свршени и несвршени)

Б) Према роду (прелазни, непрелазни и повратни)

Ове године се најрадоснији Хришћански празник празнује 5. маја

Васкрс у хришћанском свету представља највећи празник јер осликава суштину хришћанског учења означавајући Христово васкрснуће из мртвих као победу вере и живота над смрћу и тамом. Васкрсу претходи строги четрдесетодневни пост и увек се празнује у недељу. Покретан је празник што значи да се прославља у раздобљу од 4. априла до 8. маја и везан је за сам дан пролећне равнодневице или дан након ње. Васкршњи празници трају три дана – недеља (Васкрс), понедељак (Васкршњи понедељак) и уторак (Васкршњи уторак).

**ХРИСТОС
ВОСКРЕСЕ
СРЕЋАН
УСКРС**

КВИЗ ЗНАЊА

1. Ког датума почиње пролеће?

- A) 20. марта
- B) 20. априла
- B) 20. фебруара

2. Подвуци глаголски предикат из следеће реченице.

Марија и Јелена читају стрип.

3. Заокружи реченицу са несвршеним глаголом.

- A) Пера и Милан су прескочили ограду.
- B) Ја сам научио песмицу.
- B) Дарија пече палачинке.

4. Како се зове град из којег је српски писац за децу Стеван Милошевић?

- A) Врање
- B) Куршумлија
- B) Лесковац

5. Велики петак је:

- A) најжалоснији дан у години.
- B) најрадоснији дан у години.

6. Лазарева субота је познатија и као:

- A) Врбица
- B) Цвети
- B) Благовести

7. Одреди падеж у следећим реченицама

Књиге су на полицама.

Гледам у зид.

Причао је нешто о њему.

8. Јаје чуваркућа је обојено у:

- A) зелену боју.
- B) плаву боју.
- B) црвену боју.

9. Првог маја се прославља:

- A) Дан рада
- B) Дан нерада
- B) Дан државности

10. Подвуци глаголе у следећем тексту.

Мира је ушла у продавницу и купила млеко за своју мацу. Али, након што је изашла из продавнице, срела је Јовану и заједно су отишле да се играју у парку.

Одговоре за овај наградни квиз шаљите на: spona.srbi@gmail.com

Тачни одговори из прошлог броја: Немањић, 15 година, Св. Пантелејмон, Захумље, Жича, Свети Сава, Студеница.

Припремила: Теодора Цветковић

ПОВРАТАК ПОЛИТИКЕ У СЕВЕРНУ МАКЕДОНИЈУ

Након пет година „паузе“, од понедељка 1. априла, а да није првоаприлска шала, минимална дистрибуција српске штампе у Северној Македонији проширена је и сада су доступни и дневни лист Политика и Спортски журнал.

Подсећања ради, Спона је једина писала, алармирала, тражила одговоре надлежних и бележила; пет година без Политике у Скопљу. Било је пословних промашаја извозника српске штампе, Беокоолп-а из Београда у партнерској сарадњи са пропалом и презадуженом компанијом Медиа принт Маедонија (МПМ) Срђана Керима из Скопља. Последњих година настављено је са још лошијим партнером, фирмом Слободан печат у саставу Адрија медија групе (АМГ).

Потпуно несхватљиво, али реално, уз очито медијско префуткивање, готово у потаји је трајала наметнута понуда минималног тиража „неких српских новина“ са даном закашњења. На киосцима се могао наћи само део српске штампе: Вечерње новости, Курир... Тиме је доведена до апсурда и ироније информисаност овдашњих читалаца, између осталог и о актуелној ситуацији. Одговора ниоткуда. Ни одговора, ни одговорности.

Недељници су нормализовали пласман, па се сада могу редовно „пазарити“ тазе издања недељника Нин, Време, Недељник...

Део српске штампе као што су Вечерње новости, Курир, Блиц и Ало на продајна места у Скопљу и Куманову доплавља се увече, упркос чињеници да те новине стижу сваког јутра – на време. Нови дистрибутер, међутим, српску штампу на киоске довози тек увече, са сутрашњим примерцима Слободног печата.

Својерсно пословно подметање и неодговорност дистрибутера који директно наноси штету медијској кући из Београда не изазива никакву реакцију. Тим проблемима, сада се већ може слободно рећи хроничног поткусуривања са дистрибуцијом српске штампе, у Београду не желе да се баве. Други ефекти значаја пласмана српске штампе у Македонији остају замагљени.

Распитивали су се у Центру Спона и у редакцији Политике у Београду интелектуалци, професори, академици МАНУ, историчари, архитекте, угледне личности ускраћене за „свој лист“, али одговора није било.

Сећају се и да је овдашњом административном забраном на увоз српске штампе у тек издвојеној Македонији Политика била изузетак и стизала је у кабинет шефа државе, чак и ресорног министра који је ту забрану потписао, поглавару МПЦ...

- Иако са огромним закашњењем, ненадокнадивим

вакумом, са великим оживљима, поновно „враћање“ листа Политика на тржиште у Северној Македонији представља објективно велики догађај који радује. Чињеница је да је Политика у овој земљи традиционално имала своју читалачку „армију“ и то не само међу Србима. Колико се све то у међувремену осуло и променило није лако да се процени. Свакако да је то изванредан потез који охрабрује, посебно онај део у информативној понуди ослоњен на штампу, а не искључиво на интернет издања, каже Милутин Станчић из СПОНЕ.

- Искуства стечена у раду Српског културно информативног центра управо наводе на такав закључак у више наврата афирмисан између осталог и кроз посебне радионице посвећене дометима српских медија у Македонији. Значај Политике је свакако важан и у домену свеукупног зближавања двеју суседних и пријатељских држава, додаје Станчић. У тексту о повратку Политике у Северну Македонију, дописник овог дневног листа из Скопља, Жељко Шајн је истакао:

- Политика је сведок развоја Македоније, од прикључења АВНОЈ-у, преко распада СФР Југославије и стварања самосталне државе, па до савремене историје Републике Северне Македоније и њених настојања да одбрани свој идентитет на путу европских интеграција. У њој су остале записане све важне посете високих државника, као и решење спора између СПЦ и МПЦ, када је проглашена аутокефалност МПЦ, којим су ова два народа још више учврстила братске односе.

И када њено издање није стизало до македонских читалаца, Политика је на својим странама обавештавала читаоце о дешавањима на македонској политичкој и културној сцени, не заборављајући ни дивна природна богатства ове земље, а кроз репортаже о македонским манастирима и природним лепотама пружала је потпору туристичкој дипломатији и „Отвореном Балкану“. Политикини текстови о Охридској ситурно су привукли многе туристе да овај македонски бисер посете први пут или да му се пак поново врате. Пупин је Охридско даровао звоно слободе, које је данас звони у Цркви Свете Петке, а Политика је од данас међу македонским читаоцима као „звоно мира“. Колико се македонски грађани радују повратку Политике потврђују и бројне изјаве македонских утицајних личности које истичу значај овог листа и његов углед грађан и преношен генерацијама. Сећам се разговора с Теутом Арифиди, бившом градоначелником Тетова, која је причала како се у њеној кући одвајкада читала Политика и да ју је њен отац пратио још када је током студија био у Београду.

„Ако се вест објави у Политици, вреди је читати и коментарисати“, говорио је деда Љупчета Јаневског, који је уз јутарњу кафу редовно читао „Политику“ у тадашњој СФРЈ, истакао је Љупче Јаневски, универзитетски професор у Скопљу, чији су интервјуи неколико пута били објављени у нашем листу. „Као и мој деда, и ја Политику читам свакодневно, нажалост, у Македонији само у електронској форми“, недавно је рекао Јаневски.

Углед, утицај и поверење које је Политика изградила међу македонским читаоцима опстао је више од века, стога је велико обострано задовољство што се њене странице поново налазе међу верним македонским читаоцима. Била је читана у Бановини, у Народној Републици Македонији, касније у Социјалистичкој Републици Македонији, те самосталној Македонији, а сада први пут долази и међу читаоце у Републици Северној Македонији. ●

Биља Крстић, музичар

Искрено патим за оним годинама када се живело мирније

Биља Крстић и девет изузетних женских вокала одржале су незаборавни концерт у част отварања канцеларије СПОНЕ у граду славне прошлости - Куманову. Био је то поклон Српског културно -информативног центра публици овог града.

Концерт за званице, али и за поштоваоце рада СПОНЕ одржан је 7. марта у Занатском дому. Са Биљом су на сцени биле чланице њене вокалне радионице и корепетитор Наташа Михаљинац.

Концерт Вокалне радионице Бистрик – Биља Крстић у Куманову десио се у важном тренутку за ову вансеријску музичарку, једно од водећих имена world music сцене у региону. Прошло је неколико месеци од објављивања чудесног албума „Биљур“ који ниже успехе у свету, у међувремену је музички оплемењила филм и серију „Операција Халијард“ и „Ваздушни мост“, а ове године је чекају многобројна путовања по свету – од Јужне Америке до Кине.

⌘ Ваш актуелни албум „Биљур“ одушевљава и публику и критику у региону, а и шире. Да ли Вас је то изненадило?

➤ Радује ме чињеница да се „Биљур“ нашао на водећим светским плеј листама. Први сингл “Нишка бања” освојио је награду на престижном такмичењу у Енглеској “One World Music Radio”. И албум је био на водећим листама World Music Chart Europe, MergingArts Production, Transglobal World music Chart...

Увек се изнова обрадујем када видим како сваки наш албум заиста буде дочекан са великим интересовањем, то ми даје снагу и вољу да идем даље. Овог пута смо за издаваче одабрали Југотон - Кроацију Рекордс, имамо дивну сарадњу и огромну подршку, тако да се надам да ћемо овог лета више времена проводити на фестивалима у Хрватској, Словенији, јер смо тамо најмање наступали током ових 22 године, колико постојимо.

⌘ Недавно смо гледали филм „Операција Халијард“ за који сте радили музику. То вам није прво искуство када је реч о компоновању за филм, сви се сећамо композиције „Пуче пушка“из Зоне Занфирове. Изјавили сте да сте поносни урађеним за „Хероје“...

Увек се изнова обрадујем када видим како сваки наш албум заиста буде дочекан са великим интересовањем, то ми даје снагу и вољу да идем даље.

➤ Да, веома сам поносна на „Халијард“, одличан је филм и носи важне поруке. Мислим да се музика одлично уклопила са темом филма. Рад на музици за филм је био веома инспиративан, али и напоран. У музици, коју смо радили Мики Станојевић и ја, има фантастичних виолинских тема и широких оркестарских аранжмана, вокализа, а саpella извођења... Њима смо осликали атмосферу која је на моменте била узбудљива, топла али и тешка. Улога музике у овом филму је била веома важна и надам се да смо успели да дочарамо атмосферу велике напетости и ишчекивања коју овај филм носи.

⌘ Колико вас је прича о доброту и племенитости људи у једној благородној мисији надахнула да се лирски исказете до краја?

➤ Давно нисам имала такав осећај заједништва. Веома је било узбудљиво радити на музици за филм и серију са тимом који је предводио Радош Бајић. Одличан сценарио и потресна прича о породици Јовић и њиховим

трагичним индивидуалним судбинама одмах ме је привукла као и тема „Операције Халијард“, која се дешава у тренутку завршнице Другог Светског рата, 1944, највећа акција спасавања америчких савезничких пилота у историји светског ваздухопловства.

Филм нам дарује причу једног времена о херојству, безнађу, пријатељству, жртвовању и племенитости, о љубави и доброту, као што сте рекли, говори и о правим вредностима које су увек у нама и око нас – љубави, солидарности... Веома сам поносна како смо урадили Мики и ја музику за филм који је фантастичан – одличан сценарио, глумачка подела и режија су изузетни. Недавно смо завршили и серију „Ваздушни мост“, која се већ емитује на РТС-у.

☞ Бистрику сте посветили велики део живота. Требало је пуно времена да вас људи препознају, а сада, када сте постигли велики успех, нема назад. Јел због тога слатт успеха лепша?

➤ У природи човека је да му прија пажња окружења и подршка. Тако и популарност прија, али она уме да заведе и поведе на другу страну. Па у неком тренутку помислиш и поверујеш да си много више урадио и да си посебнији него што реално јеси. Са „Бистриком“ сам већ 22 године, прошли смо разне фазе и данас функционишемо као породица и често и помињемо да смо музичка породица коју популарност уопште није променила.

☞ Били сте део значајних група 70-их – „Сунцокрет“ и „Рани мраз“, сарађивали са легендама као што су Бора Чорба са којим сте у сродству и Ђорђе Балашевић коме сте били кума... Какве успомене негујете на те дане када се веровало да музика, чак и ако не може да промени свет, може га учинити лепшим?

➤ Седамдесете су биле посебне по свему, пре свега живели смо у великој земљи, били смо занесењаци, а поглед у свет су нам биле култне радио емисије и специјализовани музички часописи, они су нам обележили младост... Ишли смо у позоришта, посећивали концерте великих светских звезда које су наступале у нашој земљи, ишли у биоскопе... Било је то време када се пуно дружило и разговарало, а то се данас изгубило и све се преселило на интернет.

Концерте и представе гледамо на разним платформама, читамо књиге на телефону, а дружења, сусрети, разговори..., углавном су преко порука. Тако честитамо рођендане и празнике. Ново време и нова технологија имају наравно и добрих страна. Искрено патим за оним годинама када се живело мирније и када је музика имала главну улогу у животима младих, која је умела да нас орасположи, утешу, да нас инспирише. Уз њу смо радили, учили, читали и играли... Била су то добра стара времена, која волим често да призовем у сећања.

☞ Како данас гледате на време соло албума, песама „Маја с Хаваја“, „Превари вечерас своје друштво са мном“? Пре многих сте били привилеговани да Вам Балашевић пише песме.

➤ Била је то моја поп фаза. Снимила сам три соло албума и сарађивала са најзначајнијим именима рок и поп музике на музичкој сцени Југославије. Волим те песме које су ми компоновали Балашевић, Бора Чорба, Бајага, Бата Ковач, Јосип Бочек, Саша Локнер, Бата Златковић из групе „Галија“, Никола Чутурило...

„Превари вечерас своје друштво са мном“ је албум који је отворио моју солистичку каријеру. Идеја да кренем у те воде потекла је од Ђолета Балашевића и цео албум

фото: Beer fest

Искрено патим за оним годинама када се живело мирније и када је музика имала главну улогу у животима младих, која је умела да нас орасположи, утешу, да нас инспирише. Уз њу смо радили, учили, читали и играли... Била су то добра стара времена, која волим често да призовем у сећања.

су урадили он и Јосип Бочек. Захвална сам и срећна што је моја поп солистичка каријера кренула са изузетним музичарима.

☞ Као један од најзначајних претставника world music сцене на овим просторима, како бирате песме које касније, кад их ви узмете под своје, добију нови сјај?

➤ Пажљивим одабиром, а то подразумева један дугачак период и потпуну посвећеност док не направим избор. Много је било прелушавања старих архивских снимака, нотних и тонских записа које сам добила од пријатеља етномузиколога, али сам и у приватним збиркама љубитеља народних песама пронашла праве бисере.

Велики је и значајан посао аранжера у том процесу, а то сјајно ради наш Мики Станојевић, који невероватним аранжманима, хармонским склоповима и ритмичким обрасцима обуче старе песме у нове оквире и дода им нови сјај.

☞ На репертоару имате пуно македонских песама. Неке је Ваша Вокална радионица „Бистрик“ певала у Куманову...

➤ Овог пута сам у Куманово стигла са младим певачима, хором „Вокална радионица Бистрик“, са којим радим пуних 12 година на Коларчевом народном Универзитету. Имали смо диван програм са традиционалним песмама из Србије и Македоније.

Са Окрестром Бистрик правимо план за овогодишње наступе. Радујемо се посебно гостовању у Колумбији који ћемо везати за Мексико, ту је и одлазак за Пекинг, Швајцарску, Црну Гору...

Радимо пуном паром да нове песме са албума „Билгур“ укључимо у концертни програм и промовишемо их. Надамо се да ћемо имати прилику да комплетан „Билгур“ представимо широм Македоније.

Иван Бећковић

Како смо вратили српски језик у
О. Ш. „Ћирило и Методије“ у Кучевишту

„Ускликнимо с љубављу светитељу Сави“

се поново ори Скопском Црном Гором

Борба за српски језик у селу Кучевиште на обронцима Скопске Црне Горе трајала је безмало пола века. Почела је одмах после Другог светског рата, батинањем са смртним последицама, а „разумевање“ надлежних је уследило почетком деведесетих, уз мониторинг ОЕБС-а - једног Руса и једног Американца. Све захваљујући бескрајној упорности родитеља који су желели да им деца уче на српском.

До почетка Другог светског рата, у Кучевишту, у основној школи „Ћирило и Методије“ одувек је била настава на српском. Монах Јоаникије Путовић из Кучевишта, отворио је српску народну школу у Кучевишком манастиру Св. Архангела Михаила и Гаврила (14. век) још 1826. године. Међутим, 1941. године, доласком Бугара као немачких савезника, забрањен је српски језик и уведен бугарски. 1944. Бугари су се повукли са ових простора, а Македонци су направили Републику и нови македонски језик, који су увели у наставу и у школи „Ћирило и Методије“ у Кучевишту.

Одмах након рата и забране повратка српског језика, народ Кучевишта је тражио да се врати српски језик. Два одборника из Кучевишта - Миле Дуранчић и Петко Видинић, отишли су у Министарство просвете да у име села траже повратак српског језика, али уместо одговора, добили су тешке батине од „народне милиције“, као пример за све који се буду усудили да траже исто. Од ових батина поменути Кучевиштанци су убрзо преминули. Они су били жртве тадашњих комунистичких власти у Скопљу. После тога нико није смео да тражи ништа српско, јер је политичка порука Јосипа Броза Македонцима била да могу слободно у корену сасећи све Србе и све српско.

Није
српски
ћутати...

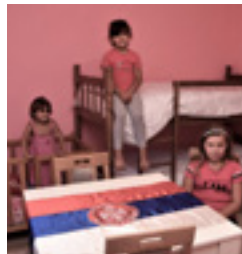
Тако је и било све до распада комунистичке Југославије. 1991. године сви су формирали политичке партије, те тако и Срби своју: „ДПСМ - Демократску партију Срба у Македонији“ и невладину организацију: „Удружење Срба у Републици Македонији“. Те 1991. године, партија ДПСМ и „Удружење Срба“ са групом родитеља из Кучевишта поднели су захтев, али су поново били одбијени. Следеће, 1992. године, када су Македонци прогласили независност – официри ЈНА у Скопљу, који су имали школе на српском језику, одмах су показали своју „храброст“, тако што су своју децу, по укидању школа на српском језику у гарнизонским местима, одмах пребацили на наставу на македонском.

(изграђеној у доба Краљевине Југославије 30 – их година, када се све до окупације 1941. обележавала школска Слава баш у тој згради). Свештеник који је служио литургију том приликом био је Милан Чекаловић, такође из Кучевишта.

Последњи борци за српски језик у Скопљу били су Драган Славковић – Дацко и Југослав Влаховић, у основној школи „Владимир Назор“ (данас О. Ш. „Блаже Конески“) у Скопљу. Али од борбе за српски језик у Кучевишту није се тиме одустало. 1993. године направљени су анкетни листови за родитеље деце која уписују први разред, а који су желели да њихова деца наставу похађају на матерњем, српском језику. За школску 1993/94 било је 34 деце, од којих се 32 изјаснило за наставу на српском језику, а само 2 ђака на македонском. Крајем августа позвали смо представнике „ОЕБС“-а (Организација за европску безбедност и сарадњу), како би присуствовали састанку о отварању паралелне наставе на српском језику. Испред ОЕБС-а су дошла два представника, Рус и Американац.

Видевши на лицу места какво је стање и однос изјашњених за наставу на српском (готово 90%) и македонском језику, одмах су наредили директору школе Борису Зенговском да обезбеди наставу на српском језику. Директор је и даље кочио наставу, правдавши се да нема услова за тако нешто – нема учионица за 32 ђака на српском, као ни предавача. Оно што је додатно унело незадовољство код мештана и родитеља у Кучевишту, била је и одлука директора школе да деца која су се изјаснила за српски језик у школу крену тек 15. септембра, док се, наводно, не обезбеде неопходни услови. Двоје ђака који наставу похађају на македонском имали би све услове и за њих би настава почела 1. септембра. Како ни ова дискриминаторска одлука није поколебала родитеље и њихову децу, а директор није имао начина да даље саботира наставу, Министарство просвете је делегирало учитељицу за наставу на српском језику, Соњу Ивковић – Зашоску, те је поменутог 15. септембра 1993. године у Кучевишту поново почела настава на српском.

Прва прослава школске славе „Свети Сава“ у Кучевишту одржана је у простору Дома културе 27. јануара 1994. године, јер директор Борис Зенгов није дозвољавао да прослава буде одржана у школи „Ђирило и Методије“

Наредне школске 1994/95 године, приликом уписа ђака првака, директор школе је осмислио тактику одвраћања родитеља од уписивања деце на наставу на српском језику, тако што је сваком родитељу сугерисао да се распитају на ком језику уче деца првака српске партије ДПСМ – Драгише Милетића из Скопља и Небојше Томовића из Куманова, тадашњег председника „Удружења Срба из РМ“, те да још једном добро размисле. Када су се родитељи из Кучевишта распитали, сазнали су да су их њихови „лидери“ издали и да њихова деца и поред могућности да уче на матерњем српском језику, то не чине. Од тог момента велики број родитеља се поколебао и број уписане деце на српском се преполовио, те је једнак број деце уписао наставу на српском и македонском језику.

У акцији повратка српског језика у школу у Кучевишту, после 50 година забране, учествовали су тадашњи чланови партије ДПСМ и „Удружења Срба у Р.М.“, као и следећи родитељи ученика из Кучевишта:

1. Санде Ж. Марковић
2. Стојан С. Марковић
3. Радован Д. Шегмановић
4. Војислав Т. Киранџић
5. Зоран Т. Киранџић
6. Стојан В. Славковић
7. Драган Т. Рајчић и други.

ХВАЛА СВИМА!

1996. године епископ Врањски г. Пахомије, купио је и донирао уџбенике на српском језику од првог до четвртог разреда и дао финансијска средства за реновирање старог Дома културе у Кучевишту. Следеће, 1997. године Њ.Е. Амбасадор Савезне Републике Југославије у Скопљу, г. Зоран Јанаћковић, донирао је књиге у школи „Ђирило и Методије“ за наставу на српском језику, компјутер, као и штампач и телевизор за потребе школе. Том приликом је организован долазак оркестра РТС-а из Београда поводом почетка нове школске године и поласка у школу нове генерације првака на српском језику.

Родитељи ученика и други мештани организовали су коктел у знак захвалности амбасадору Јанаћковићу, који је међу Србима, мештанима Кучевишта, остао упамћен као најбољи српски амбасадор у Македонији до данашњих дана. ●

Драган Т. Рајчић

Архитектура између два рата

Симболично, Соколски дом у Куманову почео је да се гради на Видовдан 1923. године, а свечано отварање је одржано 6. септембра 1931. Објекат је својевремено био рефлексија националног романтизма са свим елементима преузетим из средњовековног градитељства. Ова грађевина и данас пркоси времену и сматра се једним од најлепших здања у граду славне историје и прошлости.

Соколски дом у Куманову - Коруновићево ванвременско дело

Момир Коруновић је остао упамћен као најпознатији српски архитекта. Иза себе је оставио неизбрисиви траг као зачетник српско-византијског стила, јединог оригиналног стила у архитектури на овим просторима. Рођен је 1. јануара 1883. године у Глоговцу у близини Јагодине. Одрастао је у свештеничкој породици. Провинција и окружење утицали су на Момира и његово стваралаштво.

Аутор је 143 пројекта од којих је 83 реализовао. У највећем броју то су соколски домови и цркве. 1910. године постаје уредник Соколског гласника „Душан силни“ и председник уметничког одсека Савеза Сокола Краљевине Југославије. Поред рада у државној служби, био је истакнути члан пансловенске организације „Сокола“ и старешина београдског Соколског друштва „Матица“. 1926. године постао је најмлађи члан комисије за изградњу Храма Светог Саве. Такође, учествовао је на изложби „Салон архитектуре“ 1929. године.

Међу виђеним архитектама тога доба, углавном ствараоцима модернизма, Коруновић је био представник традиционалног градитељства и романтизма.

Соколски покрет основан је 1862. године у Прагу као словенски националноослободилачки покрет, а на овим просторима 1909. године као један од првих након Младотурске револуције.

Кроз анализу соколске животне филозофије, може се закључити у којој мери је она утицала на архитектуру

Архитекта Момир Коруновић у атељеу дворског фотографа Милана Јовановића

Аутор је 143 пројекта од којих је 83 реализовао. У највећем броју то су соколски домови и цркве.

соколских домована. Веза између Соколског покрета и југословенске идеологије је имплицирала детаљнији увид у политичке догађаје који су директно утицали на процес градње и развоја соколских домована. Политичка димензија Соколског покрета је, без сумње, била сродна концепту интегралног југословенства. Кроз анализу политичког утицаја на архитектуру соколских домована, као и њихове естетике и идеологије, може се извући закључак о тадашњим друштвеним приликама.

Коруновићев уметнички израз долази до изражаја на спољашности грађевине која је често важнија од функционалности. Залагао се за декоративну орнаментичку фасада. Своје идеје је тражио у европском романтизму и националном народном стилу.

Када већ помињемо овог архитекту, важно је рећи да су његова најпознатија дела Соколски домови у Ужицу и Куманову, као и главна пошта у Београду.

Соколску организацију у Куманову афирмисали су виђенији грађани тог времена, између осталих Јован Довезенски и Илија Вукотић. Друштво је радило у изузетно тешким условима, посебно 1919. године.

Идеја за изградњу овог соколског дома се појавила у време када су се сакупљали добровољни прилози за краља Александра, поводом његове женидбе 1922. године. Организована је и посебна приредба тим поводом. Када је сакупљена одређена сума, управни одбор друштва је новац наменио за изградњу дома који ће се

звати „Соколски дом краља Александра“, као поклон краљу. Управа је успела да добије плац на поклон од општине. Био је одштампан и велики број лифлета на којима је писало „Помози нам отаџбино“ и који су послати на адресе познатих фирми, институција и богатих појединаца у земљи.

Изградња дома је започела свечаним постављањем камена темељца на Видовдан 1923. године. То је био велики догађај.

Министарство просвете одобрило је кредит од 150.000 динара како би се дом завршио. Радови на Соколском дому су обустављени 1927. године. 1926. године био је украден део опреме и објекат је почео да пропада. Из тог разлога познати инжењер Владимир Антонов је био ангажован за постављање нове кровне конструкције која је била готова 1928. године.

Завршетак изградње помогло је Коло српских сестара организовањем приредби. Занимљиво је да је изградњу значајно помогао и други пешадијски пук који је даноноћно радио да би се радови завршили у предвиђеном року. 1930. се завршава и сала за вежбање, као и остале просторије. У то време Соколски дом је добио донацију од општине у износу од 30.000 динара.

Изградња Соколског дома је трајала пуних седам година. Укупно је потрошено милион и двеста хиљада динара. Краљ је поклонио свој златни џепни сат, како би помогао изградњу.

Свечано отварање је одржано 6. септембра 1931. године, на дан прославе рођендана престолонаследника Петра. На свечаност је дошао краљев представник и уручио је сребрни венац за посебне заслуге. Слет сокола и војске је одржан у присуству 6.000 грађана, а Кумановско соколско друштво је добило признање за своје активности током изградње дома.

Идеја за изградњу овог соколског дома се појавила у време када су се сакупљали добровољни прилози за краља Александра, поводом његове женидбе 1922. године.

Објекат је својевремено био рефлексција националног романтизма са свим елементима преузетим из средњовековног градитељства, попут окулуса, трифора и доста богате орнаментике. Грађен у српско-византијском стилу, који је, наравно, био Коруновићев стил изражаја.

Северно прочеље на Соколском дому истичу две маркантне куле које пробијају кровни венац, док је изнад улазног портала смештена тераса. У галерију је могло да стане сто гледалаца. Имао је и богату библиотеку са читаоницом, као и историјску салу. Ту, осим спортског, започиње и културни живот у граду. Одржавале су се и позоришне представе и забавне манифестације, као и избор за мис града Куманова.

Током Другог светског рата објекат је коришћен као магацин за муницију. Постоје претпоставке да је било покушаја рушења, али то је било безуспешно. После рата Соколски дом је поново отворио врата грађанима.

Велики број соколских домова представља фасцинантна архитектонска остварења у периоду између два светска рата. С једне стране, моравски стил може се сматрати извором на основу кога је Момир Коруновић створио свој особени израз у украшавању грађевина маштовитом стилизацијом народних мотива. Коруновићева дела заснована су на вери, уз нераскидиву повезаност националне културне баштине и архитектуре. Остао је доследан своме стилу и соколском неимарству.

Момир Коруновић је пројектовао највећи број соколских домова у свом опусу. Негове мисли и идеје у изградњи соколских објеката су од изузетног значаја за проучавање ове области.

Концепт соколског дома је преузет из ранијих узора као што су турнерски домови. Период између два светска рата се може сматрати златним добом овог типа архитектуре. Посебан допринос овом стилу дали су Момир Коруновић, Ђорђе Табаковић, Бранислав Којић, Драгиша Брашован, Мартин Пилар, Алесандар Фројде-нрајх и други.

Драган Крстић

Свечано отварање је одржано 6. септембра 1931. године, на дан прославе рођендана престолонаследника Петра. На свечаност је дошао краљев представник и уручио је сребрни венац за посебне заслуге. Слет сокола и војске је одржан у присуству 6.000 грађана, а Кумановско соколско друштво је добило признање за своје активности током изградње дома.

Прва жена универзитетски професор у граду на Вардару

Личност снажне индивидуалности, једна од најобразованијих жена свог времена, изразито талентована, са огромним књижевним опусом, за живота маргинализована, а након смрти готово заборављена. Припадала је самом врху интелектуалних кругова и ван граница наше земље.

КО ЈЕ БИЛА АНИЦА САВИЋ РЕБАЦ И ЗАШТО ЈЕ ПОСЕБНО ВАЖНА ЗА ГРАД СКОПЈЕ И ЊЕГОВ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ?

Личност и дело наше знамените новосађанке и скопљанке, философкиње, преводитељке, филолошкиње, хеленисткиње, књижевнице, класичног филолога, преводиоца и есејисте, Анице Савић Ребац, већ више од пола века академска и шира јавност суптилно и дискретно покушавају одгурнути на маргине сећања и спознаје колективитета. Занемарљив број интелектуалних стваралаца је оставио писани траг или сведочанство о истраживању живота и дела жене коју је Дени Сора уочи Другог светског рата уврстио у списак „...од двадесет најумнијих људи свог времена који би могли спасити цивилизацију...“

НАЈРАНИЈЕ ГОДИНЕ, СТУДИЈЕ И ЖИВОТ У БЕОГРАДУ

Рођена је 4. октобра 1892. године у грађанској породици у Новом Саду. Њен отац је био књижевник и преводилац Милан Савић, дугогодишњи секретар Матице српске и уредник Летописа Матице, а мајка Јулијана, рођена Давидовац, домаћица. Понела је име своје бабе Ане, али се касније усталило име Аница, како се потписивала и како јој је стајало у свим документима. Детињство је често проводила и на породичном имању, у Каменичким виноградима.

У Новом Саду завршила је српску основну школу, средњошколски течај у Српској православној вишој девојачкој школи и Српску православну Велику гимназију као „приватна ученица“. О њој се много говорило као „чуду од детета“ и њеним брзим овладавањем модерним и класичним језицима као што су енглески, немачки, француски и латински. Писала је о објављивала песме, али не само у дечијим листовима, већ и књижевним часописима. Већ са 10 година превела је један краћи одломак Пиндара, а свој превод „Ноћни приказ код Рима“, одломак Бајроновог спева „Манфред“, објављује са 13 година у Бранковом колу августа 1905.

Урош Предић, пријатељ њеног оца говорио му је да ће се Аницом поносити „све српство, а дивље јој се, надам се, и ван српства“. Матурирала је јуна 1909. године, о чему јој је издато Гимназијско сведочанство зрелости 18. децембра 1909. године. Била је једина девојка у својој генерацији гимназиста.

СКОПСКИ ДАНИ АНИЦЕ САВИЋ РЕБАЦ

Уписује се на студиј класичне филологије на Универзитету у Бечу 1910. године. За њом се у Беч селе и родитељи. Студирала је код професора Лудвига Радермахера, с којим је до краја живота остала у преписци. Академске 1913/1914. апсолвирала је класичну филологију, али се због почетка Првог светског рата са породицом враћа у Нови Сад. После рата се посветила проучавању мистичних, античких религија.

Иако је у Бечу већ одслушала осам семестара, у Београду је морала да упише још два да би стекла право да дипломира. Дипломски испит на београдском Филозофском факултету полагала је од 28. до 30. јуна 1920. године (Класични језици с књижевностима, Историја старог века, Археологија, Немачки језик с књижевношћу) и - дипломирала.

Са амбицијама и образовањем које је поседовала желела је да ради на универзитету, међутим у универзитетским круговима су постојали велики отпори, па је Аница највећи део своје професионалне каријере провела као гимназијски професор, често мењајући места запослења. Радила је у неколико гимназија, у Новом Саду, Београду, Скопљу и Сарајеву.

У Београд прелази 1922. године. Од 8. новембра 1922. г. Аница Савић Ребац радила је као суплент латинског језика у Трећој београдској гимназији, а 1924. године положила је и професорски испит, те држала предмете латинског и грчког језика као главне и француског језика као споредни предмет.

Тих година у друштву је са Милошем Црњанским, Тодором Манојловићем, Исидором Секулић, Ивом Андрићем, Станиславом Винавером, Десанком Максимовић, Сибом Милчићем, Ксенијом Атанасијевић и другима.

После студија се укључује у модерне европске културне токове и блиско сарађује са бројним светским интелектуалцима – Томасом Маном, Лудвигом Радермахером, Хансом Лајзегангом, Ребеком Вест. Сарађивала је у првом послератном књижевном часопису Дан, који је био носилац авангардних тежњи младих писаца који су се стекли у Београду и Новом Саду. Преводила је и српска дела на стране језике. Тако преводи Његошеву Лучу микрокозму (издата постхумно) на немачки и енглески језик и томе је посветила неколико радова.

ХАСАН РЕБАЦ – ЖИВОТНИ САПУТНИК И ОСЛОНАЦ

На лето, 25. јула 1921. у Новом Саду, Аница се удаје за Хасана Ребца, Србина муслиманске вероисповести из Мостара, тадашњег начелника муслиманског одељења Министарства вера у Београду и додаје и његово презиме – Ребац. Хасана Ребца је Аница Савић упознала сасвим случајно. Неки кажу да је њихов први сусрет био у Паризу. Хасан је био висок, наочит, што му и име казује у преводу са турског, огроман и весео. Хасан је дипломирао на париској Сорбони 1918. године оријенталне језике, а био је и један од двојице првих Срба муслиманске вероисповести који су дипломирали на Београдском универзитету пре 1912. године. У току ратова 1912–1918. г. био је српски добровољац, одликован за храброст.

У Првом балканском рату 1912/13. г. био је у четничком одреду Војина Поповића – војводе Вука, те ратни друг и Јосифа Михаиловића у Кумановској бици, о чему је дугогодишњи градоначелник Скопља оставио сведочење у својој аутобиографској књизи. Као српски војник повлачи се преко Албаније у 1915 /16. године, након чега је, преко Солуна, отишао у Француску и на париској Сорбони одбранио докторат. Одликован је Албанском споменицом. Након рата ће се активно укључити у рад културног друштва „Осман Ђикић“ у Београду, постати члан и први секретар „Удружења српских четника 1903 – 1912“, од оснивања 1921. године.

Однос Хасана и Анице био је однос пун љубави, разумевања и подршке и поред различитих политичких, националних и верских предрасуда средине. Наиме, мешовити православни – муслимански брак никада није наишао на разумевање ни једне ни друге средине. Обоје су својим прогресивним ставовима надилазили средину у којој су живели и радили, а у очима јавности су једно другоме били слаба тачка: у новосадским и београдским круговима о Аничиној удаји за муслимана говорило се као о нечему несхватљивом, а у муслиманским круговима Хасан је био негативно коментарисан како због тога што му је супруга хришћанка, тако и због тога што је исувише образована и самосвесна личност.

Хасан и Аница Ребац

Аница Савић Ребац је била изузетно везана за супруга. Због мужевљеве болести, отказује учешће у многим међународним научним састанцима. Пошто Хасан умире 3. августа 1953, Аница је исте ноћи покушала да себи одузме живот, пререзавши вене. Презавела је, али од самоубиства није одустала. Свој живот је окончала 7. октобра 1953. године у стану у Ђуре Стругара бр. 8 (данас Цариградска).

ЖИВОТ У СКОПЉУ

У јесен 1930. Аничин муж Хасан Ребац бива премештен у Скопље, те се заједно селе из Београда. Те исте године умире и њен отац, Милан Савић, те јој супруг остаје једини ослонац. Хасан је уствари деградиран, смењен са положаја начелника одељења за муслимане Министарства просвете и вера у Београду и бива постављен за управника Дирекције муслиманских вакуфских имања (данас зграда „Ибни Пајко“ у Скопљу), истовремено предајући оријенталне језике у скопљанској Великој Медреси. Обоје су били републиканских политичких уверења, као и левичарски настројени, те је то био повод да Хасан искуси оштрину политичког прогона.

Аница је у Скопљу најпре радила као професор латинског, грчког, немачког и француског језика у Женској реалној гимназији „Краљица Марија“ и Великој медреси „Краља Александра I“ (осн. 1924). На Великој медреси је била професор поменутих језика све до марта 1941. године, с прекидом од октобра 1938. до марта 1939, када је била додељена Женској реалној гимназији у Новом Саду. У Скопљу су живели недалеко од зграде Велике Медресе, у улици Краљице Марије бр. 3 (данас Илинденска улица), у којој су махом становали професори, учитељи, виши чиновници и официри – градска културна и друштвена елита тог доба.

На позив Филозофског факултета у Скопљу исте године почиње да предаје латински и грчки језик као хонорарни професор, поставши тиме прва жена универзитетски професор у Скопљу и целој Југославији. Од раније суочена са бројним отпорима интелектуалне и академске заједнице, искључиво због чисте суревњивости колега, професори на Филозофском факултету у Скопљу, али и касније у Београду, упорно су одбијали њене апликације за стално професорско место на некој од катедри Универзитета, па је 1932. године први пут и пензионисана. У пролеће 1932. предала је докторску дисертацију Предплатонска еротологија на Филозофском факултету у Београду, који ју је примио 21. октобра 1932. године. Извештај су написали Никола Вулић, Веселин Чајкановић, Драгиша Ђурић и Милан Будимир. Докторски испит положила је 25. октобра 1932. и промовисана у доктора филозофије 18. фебруара 1933. г. од стране Веселина Чајкановића. Тиме је Аница постала једна од ретких жена доктора наука у Европи међуратног доба. Поменуто докторску дисертацију, која је представљала, као и данас, изузетно дело филозофске мисли, објавила је у Скопљу исте, 1932. године, у издању чувеног издавачко– графичког предузећа „Крајничанац“, чији су власници браћа Тодор, Коста и Лазар живели у истој улици као и Аница и Хасан. У пролеће 1933. г. враћена је у активну службу и поново постављена на место професора Велике медресе „Краља Александра I“. Неко време радила је паралелно на медреси и на Филозофском факултету, али у јесен 1933. г. оставља положај хонорарног наставника скопљанског факултета због бројних обавеза на Медреси, израде докторске тезе и врло слабог здравља.

У Скопљу се 1936. пријавила на конкурс за избор наставника у звање доцента Филозофског факултета, али, нажалост, није била изабрана. Показало се да су стрепње Уроша Предића биле основане. Препреке, оспоравања, завист... Никад, у ствари, није могла остварити каријеру достојну њеног дела и способности. У Другу мушку гимназију у Скопљу премештена је 1. марта 1941. године. Током

▶▶ боравка у Скопљу радила је на чак шест различитих места. Поткрај боравка у Скопљу, 27. фебруара 1939. Аница и Хасан потврђују свој грађански брак и пред Среским шеријатским судом.

Током боравка у Скопљу Аница Савић Ребац је одржавала интензивну преписку са истакнутим европским интелектуалцима: Лудвигом Радермахером, Хансом Лејсенгангом, Денијем Сораом, Герхардом Схоломом, Томасом Маном, Ребеком Вест и другима. Од 1933. до 1936. била је председница Удружења универзитетски образованих жена у Скопљу, које је традиционално на Савиндан уручивало награде најбољим студенткињама скопљанског Филозофског факултета.

Након окупације Скопља, добија ново запослење 2. јуна 1941. у Женској реалној гимназији у Нишу (која се налазила у објекту данашњег Филозофског факултета у том граду). На ту дужност није ступила јер је одбила служити под окупацијом. Други пут је пензионисана 6. децембра 1941. године.

АНИЦА САВИЋ РЕБАЦ И ТОМАС МАН

Боравећи у Скопљу Аница Савић Ребац уз интензиван научни рад, преводи новеле Томаса Мана. Тада са Маном одржава интензивну преписку. Из неколико сачуваних писама извесно је да је велики немачки писац и нобеловац као материјал за свој роман Јосиф и његова браћа користио управо њен научни рад Калистос, о повезаности светлости, лепоте, љубави и сазнања.

У Универзитетској библиотеци «Светозар Марковић» у Београду чува се једно драгоцено сведочанство о кореспонденцији између Томаса Мана и Анице Савић Ребац. Наиме, Аница Савић је интензивно преводила дела модерних немачких аутора, као и значајне новеле Томаса Мана и одломак Чаробног брега. Испод сваког превода Манових дела, стајало је да је преведено „уз дозволу аутора“, што јасно говори да су имали личну и непосредну кореспонденцију. Поред тога објавила је више луцидних есеја и критичких приказа, приближивши тако немачког романијера српском читалаштву.

Од посебне је важности чињеница да се Аница Савић дописивала са Т. Маном, али је сачувано свега једно писмо из 1929. године које је Ман упутио Аници док је живела у Скопљу. У писму се Ман захваљује на примерцима њених превода новела Тонио Крегер, Тристан и Смрт у Венецији. Њихова кореспонденција довела је и до сарадње и међусобног утицаја. Након објављивања своје дисертације Предплатонска еротологија у Скопљу 1932. г, један њен део Аница је превела на немачки језик, који је објављен у једном од књижевних часописа. У том периоду је и чувени немачки писац, од 1929. г. и нобеловац, Томас Ман објавио делове свог будућег романа Јосиф и његова браћа, те су наставили да размењују идеје и погледе о разним темама, пре свега о тезама које је Аница навела у својој Предплатонској еротологији.

Међусобна кореспонденција и размена идеја између Анице и Томаса Мана била је најинтензивнија током 1937. године, такође у време док је боравила у Скопљу.

Ребека Вест

Од посебне је важности чињеница да се Аница Савић дописивала са Т. Маном, али је сачувано свега једно писмо из 1929. године које је Ман упутио Аници док је живела у Скопљу.

Ман је управо из њене докторске дисертације и текста Kallistos, користио неке теме за свој роман Јосиф и његова браћа. Објавивши текст у Wiener Studien – у, Аница је 1937. године послала сепарат „Калистоса“ Ману, који га је пажљиво ишчитао, бележећи коментаре на маргинама, које ће касније унети и у свој чувени роман.

РЕБЕКА ВЕСТ И АНИЦА САВИЋ РЕБАЦ У СКОПЉУ

На пропутовању чувене британске новинарке, списатељице и књижевне критичарке Ребеке Вест и њеног супруга кроз Југославију 1937. године, посетили су Хрватску, Далмацију, Херцеговину, Босну, Моравску Србију, Македонију, Стару Србију и Црну Гору. На наговор Станислава Винавера (у књизи је представљен кроз лик „Константина“), Аничиног и Хасановог пријатеља и водича Ребеке Вест, посетили су Скопље. Током боравка у Скопљу, Ребека Вест и њеном супругу домаћини и водичи у граду и околини били су управо Аница и Хасан Ребац, тада професори на скопљанској Медреси. Ово познанство учиниће да Ребека и Аница постану и остану блиске пријатељице, често водећи међусобну преписку на енглеском језику.

Одушевљена људском величином и интелектуалном ширином својих домаћина, Ребека Вест је доживела Аницу Савић Ребац и њеног супруга Хасана као «стубове цивилизације», овековечивши их у свом познатом путопису „Црно јагње и сиви соко“ (Black Lamb and Grey Falcon: A Journey Through Yugoslavia, London 1941). У књизи је описано шестонедељно путовање Ребеке Вест са супругом кроз Југославију те 1937. године, али је због својих изразитих антикомунистичких ставова у књизи, ово дело у Југославији први пут објављено тек крајем 1980–их, пред њен други и коначни распад. Аница и Хасан су у књизи представљени као „Милица“ и „Мехмед“. Аница Савић Ребац, под именом Милица, појављује се не само као нова пријатељица, већ и као интелектуални водич који на крају открива Ребеки Вест ритуале који ће ауторку довести до насловне метафоре њене визије Балкана.

РАТ И ПОРАТНО ВРЕМЕ

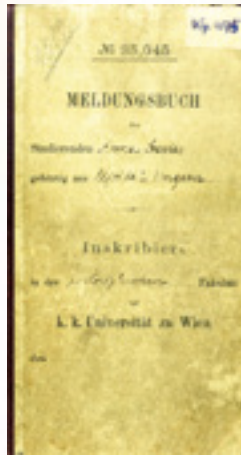
Други светски рат брачни пар је провео у тешким условима окупације, првобитно у Скопљу, а од јула 1941. г. морају да беже у централну Србију, прво у Трстеник, а затим Врњачку Бању. Због претњи Хасану од стране локалних четника, напуштају Врњачку Бању септембра 1943. године и одлазе у Београд са намером да пређу у Босну и придруже се партизанима. По повратку у Београд Аница и Хасан су обоје без посла (обоје превремено пензионисани) и без стана. Једно време „станују“ у једној учионици Филозофског факултета коју рано ујутро напуштају да би могла служити својој намени. Хасан и његова супруга нису учествовали у оружаним борбама покрета отпора током Другог светског рата и окупације отаџбине, али су њихове симпатије апсолутно биле на страни антифашистичке политичке и културолошке левичарске платформе, како је своје позиције Аница појашњавала у писмима Ребеки Вест и Томасу Ману.

Октобра 1946. постављена је за ванредног професора Филозофског факултета Универзитета у Београду за предмете „Историја римске књижевности“ и „Латински језик“. Након рата, Хасан је изабран за народног посланика у Савезној скупштини ФНРЈ. Добијају стан у улици Ђуре Стругара, у коме је Аница отворила својеврстан дебатни салон, окупивши у свом кружоку младе научне делатнике и уметнике.

Међутим, ни на Београдском универзитету, као и некада у Скопљу, Аница Савић Ребац није дочекана раширених руку. На катедри за класичну филологију затекла је своје менторе Милоша Ђурића и Милана Будимира, наше иначе веома цењене класичаре, који се нису према Аници Савић – Ребац односили са поштовањем какво заслужује – због њеног пола, због слободе да се уда за човека друге вере, либералних убеђења или тек због тога што су се осећали угрожено њеним огромним интелектуалним потенцијалом. Иако су врло добро упознати с њеним импресивним опусом, међународним угледом, обојица се односе према њој као према некоме ко је на београдски Универзитет доведен, ко је ушао на мала врата, политичком пречицом. Аница је тада била једина жена универзитетски професор.

АНИЦА САВИЋ РЕБАЦ – ЖИВОТ КАО АНТИЧКА ТРАГЕДИЈА

Аничин преводилачки и књижевно историјски, али и теоријски рад, посебно после Другог светског рата, обележило је студиозно проучавање књижевности Петра II Петровића Његоша. Можемо рећи да Аница спада у прве научне ствараоце посебне књижевне студије или подтеорије коју бисмо означили термином Његошологија. На енглески и немачки језик успела је да преведе непревазиђени текст „Луче микрокосме“. За Аницу Савић Ребац „Луча микрокосма“ била је највиши израз српске и југословенске културе, не у национално – интегративном и покретачком контексту, као што је то био „Горски вијенац“, већ у богатству филозофско – поетских мотива инспирисаних гностицистичким, богумилским, па чак и кабалистичким фундаментима инспирације, омеђене столетним достигнућима антике, старословенског наслеђа, хришћанске догме, ренесансе и барока у којима су се генији Овидија, Лукреција, Дантеа, Милтона, али и Гетеа сјајно синкретизовали са зороастријанским и манихејским митско – религијским представама. Томас Ман је унео неке њене одломке у своје дело, Ребека Вест је усхићено писала о српској философији и поетеси. Само у Србији, Аница Савић Ребац није имала

Закаслело, али ипак значајно враћање дуга заборављеној хероини крунисано је свечаним откривањем рељефне спомен – плоче 27. марта 2012. године, на згради у којој су Аница и Хасан живели, у Цариградској улици бр. 8 у Београду.

подршку за оно што је радила. Мало ко је могао да разуме њену филозофску поетику, а још мање њен научни увид у Његошеву „Лучу“. Јован Дучић је записао да ће њено дело критика вероватно прећутати јер не постоји нико ко би о њему знао да каже праву реч.

Урош Предић насликао је портрет Анице Савић Ребац 1919. године. За време свог живота и рада писала је Емилу Верхарну, Јовану Дучићу, Волту Витмену, Светозару Ђоровићу, Милутину Бојићу, Алекси Шантићу, Милицы Стојадиновић Српкињи, Хајнриху фон Клајсту, Штефану Георгеу, Томасу Ману, Шелију и другима.

Аница Савић Ребац је била изузетно везана за супруга. Због мужевљевог болести, отказује учешће у многим међународним научним састанцима. Пошто Хасан умире 3. августа 1953, Аница је исте ноћи покушала да себи одузме живот, пререзавши вене. Преживела је, али од самоубиства није одустала. Свој живот је окончала 7. октобра 1953. године у стану у Ђуре Стругара бр. 8 (данас Цариградска). Није желела да живи без Хасана и сматрала је да без њега више нема свету шта да понуди. Пронађена је на плавом канабету прекривена јорганом и тај комад намештаја опоруком је завештала Матици српској, где се и сада налази у њеним свечаним салонима. Сутрадан, 8. октобра 1953. одржана је комеморативна седница факултетског Савета на којој је говорио проф. др Милан Будимир у име Катедре за класичну филологију. Сахрањена је 9. октобра 1953. на Новом гробљу у Београду поред свог супруга. Слово је одржао проф. др Миодраг Ибровац. Свечана седница поводом двадесет година од њене смрти одржана је 10. децембра 1973. године. Говорили су др Даринка Невенић Грабовац, др Ђиљана Црепајац, др Фрањо Баришић и др Никша Стипчевић. Тада је приређено и „Вече сећања на Аницу Савић Ребац“ на Коларчевом народном универзитету, где је уводну реч одржао др Димитрије Вученов.

ОТРГНУТА ОД ЗАБОРАВА – СПОМЕН ПЛОЧА У БЕОГРАДУ

Прву синтетичку и критичку биографију, као и приказ њених филозофских и књижевних дела, а тиме и поновну реafirмацију заборављеног лика и дела велике Анице Савић Ребац објавила је Ђиљана Вулетић, аутор монографије „Живот Анице Савић Ребац“ из 2002. године. Поред ње, као важан подухват вредан дивљења ваља истаћи прегалаштво Новосађанке Даринке Зличић, класичног филолога, која је распродала сопствену имовину како би објавила сабрана дела Анице Савић Ребац.

Закаслело, али ипак значајно враћање дуга заборављеној хероини крунисано је свечаним откривањем рељефне спомен – плоче 27. марта 2012. године, на згради у којој су Аница и Хасан живели, у Цариградској улици бр. 8 у Београду. Отварању обележја присуствовали су тадашњи министар културе Предраг Марковић, филозоф Ђиљана Вулетић, ауторка прве свеобухватне студије о Аници Савић Ребац, проф. др Мирослав Букелић и председница општине Стари град Мирјана Божићаревић, док је Аничине стихове представила глумица Биљана Ђуровић.

За понос и дуго сећање Ромеа и Јулије бурног историјског времена на брдовитом Балкану. На понос и свих нас Скопљанаца, који су некада били Аница и Хасан. ●

Милош Стојковић, историчар

Срби за Србе и СПОНА у акцији хуманости

ДАРОВИ ЗА ЗАЈЕДНИЧКУ СРЕЋУ Настављамо подршку породицама у Македонији!

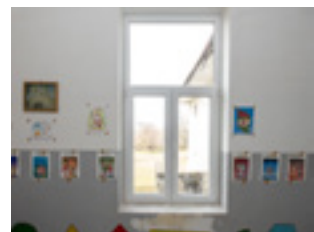
Готово да није било паузе у реализацији наших активности у Северној Македонији. Већ на самом почетку календарске године ефикасно је спроведено неколико занимљивих акција. Посебно су живописни локалитети на којима смо били, па дословце можемо рећи да је помоћ испоручена широм Северне Македоније. Током ове акције утрошено је укупно 29.367 евра.

Прва станица била је подручна Основна школа „Браћа Рибар“ у маленом месту Четирце, које припада општини Куманово. Ово село је од историјског значаја за наш народ. Ту се одиграла велика битка између четничких јединица и турских снага 1904. године, познатија под називом битка на Шупљем камену, којом је и започела чувена Четничка акција – тачније битка за слободу нашег народа, који се налазио под турским јармом. Нажалост, као и много тога из наше историје, и ова жртва наших предака је занемарена, обесмишљена и заборављена. Повод за нашу посету овом селу је помоћ коју смо обезбедили за поменути основну школу.

Шесторо малишана који похађају наставу од првог до четвртог разреда, и то на српском језику, заједно са својом учитељицом и осталим малобројним запосленима, упри-

личили су нам свечани дочек. Скроман, а у нашим очима грандиозан. Тако су показали захвалност за мали труд који смо учинили, финансирање замене столарије која је једва одолевала зубу времена. Издвојили смо 7.513 евра за набавку и уградњу неопходне ПВЦ столарије и омогућили да ова дивна дечица имају мало квалитетније услове за учење.

Узвратили су нам читањем текста који су са својом учитељицом написали посебно за ову прилику, а који нам је говорио о важности да се буде човек и о потреби да непрекидно чинимо добра дела. Надахнули су нас овом искреном дечијом поруком и улили нам додатну енергију за будуће изазове који нам предстоје у нашем добротворном раду.

Након окончане примопредаје радова у овој школи, упутили смо се до Младог Нагоричана, где смо посетили породицу Трајковски.

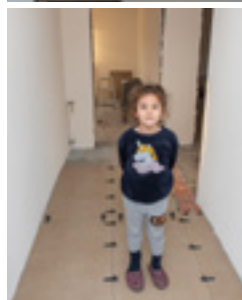
Елизабета Трајковски живи сама са своја три сина у овом домаћинству, Новицом (29), Војчетом (27) и Луком (14). Проблеми за ову породицу су настали када је Елизабета морала да напусти свекрвину кућу у којој је живела са синовима. Као једино и најбрже могуће решење наметала се градња нове куће, на истом имању. Старији синови, заједно са својим пријатељима, прионули су на посао и материјал који је наша организација обезбедила, полако је почео да се користи за градњу куће. За 6.936 евра набављен је скоро сав материјал за изградњу до сиве фазе. Очекујемо ускоро и лепе вести, да је кућа у потпуности завршена. Позив да посетимо Трајковске како би видели резултате наше помоћи упутио нам је вредни Војче, који води главну реч у овим радовима.

Још један срдчан дочек уприличен нам је у селу Дреновци крај Прилепа. Марљиви домаћин Жарко није крио своје задовољство због добијене помоћи. Иако његова породична кућа захтева нека озбиљнија улагања, Жарко се ипак определио за конкретнију помоћ. Замољени смо да му обезбедимо новији трактор од оног који има, са припадајућим прикључцима. Зна да за своју породицу, коју осим њега чине још и супруга Флора и три ћерке Сара (15), Теона (13) и Теодора (10), може да заради колико треба, како би се и у кућу уложило. Иначе, Жарко обрађује неколико хектара земље на којој претежно узгаја жито, али и дуван, који је карактеристичан за ово подручје. Често, раме уз раме са њим, раде и његове старије ћерке. Трактор са прикључцима је био недостижна инвестиција за њега, тако да смо за породицу Перески обезбедили поменути трактор, приколицу, фрезу и плуг. За све наведено издвојено је 8.100 евра.

Ову интересантну туру окончали смо у селу Тремник, које се налази неких десет километара јужно од места Неготино, где смо посетили породицу Ивице Петровића. Осим Ивице, ово домаћинство чине још и супруга Роза и деца Милорад (21), Андреас (19) и Јована (7). Ова дивна породица доживела је несрећу пре извесног времена - запалила им се породична кућа. Срећом, осим материјалне штете, није било других последица. Успели смо да им обезбедимо неопходни грађевински материјал за санацију оштећења на кући, за шта је утрошено 6.818 евра.

Леп увод је направљен на почетку 2024. године, када је реч о активностима у Северној Македонији. Највећи пројекти, уједно и највећи изазови тек нас очекују. Нема сумње да ће Срби за Србе, заједно са сатрудницима из Српског Културно-Инофрмативног Центра СПОНА из Скопља и осталим пријатељима организације, наставити успешно деловање, које је усмерено на добробит првенствено наших најмлађих сународника.

Предраг Мартиновић

Век славног хотела

ЖАЛ ЗА „БРИСТОЛ“

фотс хотел „Бристол“ данас
снимко Милош Стојковић

Удубокој сенци ораха, на тераси хотела Бристол у Скопљу, где се годинама ништа не догађа, сада ми, као на филмској траци, навиру сећања.

ОК, нисам толико матор да све памтим, али понешто и знам. За неке недоумице, срећом, ту је велики македонски писац Томислав Османли. Привилегија је дружити се са Османлијем, слушати га како беседи...

Хотел, који ове 2024. слави својих првих сто година, изградила су браћа Караца – Атанас и Ристо. Цинцари, који су у Скопље дошли давно из Водена, из Егејске Македоније. Градња је почела годину дана раније, 2023.

Хотел се налазио у улици Краља Петра, тик до Железничке станице, тада старе, која је касније, као нова, изграђена 1940. била најлепша и најмодернија на Балкану, а и шире.

Тако се говорило, без обзира на то што то никако неће да прихвате заклетни србобоби ове земље, док је за оне друге, то време – време привучено кроз фразу “пусто српско”.

У Бристолу је тих раних година, основан и Ротари клуб Вардарске бановине, а ту му је било и седиште. Оснивач је био градоначелник Скопља и први масон - Јосиф Михаиловић. Историја бележи да су неке собе хотела, који је свечано био отворен 24. априла 1924. године, имале телефонске прикључке, а функционисала је и гаража са капацитетом за неколико возила.

Гостима хотела је свирао оркестар славног музичара Василија Хаџи Мановића. Био је то отац великог Зафира и деда истакнутог џезера данашњице Васиља Хаџиманова.

Према легенди, у хотел је тих година често долазио и чувени Грк Зорба, или Грегос Зорбас, како се он заправо звао. Зорба се по неким причама, под кровом Бристола и одвојио од своје душе.

Истинољупци, ипак, упорно негирају ту причу, форсирајући да је живео у хотелу „Ловац“.

У својој славној историји, „Бристол“ памти да је испред, на тротоару, једно време било стециште дама сумњивог морала, које ће тек касније постати звезде поткровља, сутерена и изнајмљених соба.

И позната енглеска списатељица и путописац Сисили Изабел Ендрјус, позната као Ребека Вест, тих је година знала да сврати до Скопља. И, наравно, у „Бристол“. Током једне од тих посета, 1936. у њеном друштву се нашао и чувени српски интелектуалац Станислав Винавер.

Легенда каже да је то дружење, које је било „више од пријатељства“, лепо описано у њеној књизи „Црно јагње и сиви соко“, само што је Станислав ту потписан под псеудонимом Константин.

И, управо је тај орах, чија сенка не дозвољава да оду моја сећања, био плод љубави главних актера занимљиве приче. Наводно је Ребека у име незаборавних тренутака, у љубавном заносу бацила један коштувави плод у башту, из кога је израстао овај горостас. Да чува тајне и успомене.

И баш то је у књизи „Црно јагње, дивљи Балкан“ написао и македонски писац Петре Бакевски, кога су, због живописних описа какве је имао у својим делима, пријатељи прозвали Перл Бак.

Грађен 1923. како је и угравирано на фасади, хотел „Бристол“ у Скопљу почео је да дише априла 1924. године, пишући сопствену историју, историју овог града, као и живописци који су различитим поводом одседали у њему. И потписник ових редова је на неки чудан начин везан за „Бристол“, па је ова прича и делимична исповест једног клинца о једном стогодишњаку који упорно одолева зубу времена.

Озбиљни историчари све ове приче сматрају најобичнијим интригама, тврдећи да је Ребека Вест у Скопље долазила са својим мужем, редовно одседајући у кући Анице Савић Ребац и њеног мужа Хасана, па „швалерације“ реално није ни могло да буде.

Они други, опет, тврде да је стих из „Не дај се Инес“ – „...Превари мужа одлазећи да се почешљаш у неком пристојнијем хотелу“ заправо нешто што је Винавер написао Ребеки у поруци послатој по голубу писмоноши, па спаковао у временску капсулу, све док Раде није изговорио те речи које су узбуђивале млађе и старије педесетак година касније.

И да ништа од овога није тачно, барем су лепе лажи. А легенда живи.

Данас са именом „Бристол“ у свету постоји двестотинак хотела. Најпознатији су они у Бечу и Паризу... Није то неки нарочити ланац хотела, само их име веже. Као што мене за тај хотел опасно вежу успомене.

Ту сам јуна 1987. упознао Бору Чорбу. У рану зору, после концерта на Градском стадиону (где је промовисана романтична плоча „Ујед за душу“), он се делимично пијан, враћао са пецања на мутном Вардару у хотел, у друштву Оливера Мандића. Изгледали су као да су целе ноћи форсирали коњак...

То је провинцијалцу мог калибра, као да га је осмислио Момо Капор у најбољим данима своје креативности, било нешто најлуђе што је до тада доживео.

Две године касније, у вечери у којој је група „Рива“ победила на Песми Евровизије, испред „Бристола“ сам упознао Арсена Дедића. Излазио је из таксија, заједно са Габи Новак, враћајући се са снимања на телевизији. Емисија се звала „Носталгија“.

- Побогу, откуд ти у Скопљу? – питао је, када сам му на уво шапнуо „чији сам ја мали“.

Хотел „Бристол“ је живи сведок суровог атентата на македонског председника Киру Глигорова, 3. октобра 1995. године. Хотел је преживео. На срећу и председник.

У хотелу је 2013. снимљен један од најлепших македонских играних филмова „Соба са клавиром“ Игора Иванова, који говори о бесмислу (наших) живота. Или, о смислу живота, супротно бесмисленој реалности.

Од 2012. хотел „Бристол“ у Скопљу је „у фази реновирања“. То се не види голим оком, али то је верзија за јавност.

Да ли се сада тамо заиста нешто ради, и шта се тачно дешава између зидова „Бристола“, враг ће га знати? Можда играју усамљене сенке, или се само чују притајени уздаси. Собе су, свакако, неми сведоци.

„...И не да Вам се хвалим, било је и тога...“ – као што је декламовао Шербеџија у „Поподневној песми“ Арсена Дедића. На крају свега, а можда је то заправо био и почетак, јер да тога није било, не би било ни овог текста - на тој тераси хотела, у сенци тог дивног ораха, јула 1997. сам снимим свој први интервју за телевизију.

Тада се **Иван Бећковић** родио и као новинар, а преко пута је, ни мање, ни више, седео Бајага!